

ساماندهی معافیت‌های منطقه‌ای

(تخفیف سود بازرگانی برخی

بنادر و گمرکات)

کد موضوعی: ۲۲۰

شماره مسلسل: ۱۲۷۳۸

دی‌ماه ۱۳۹۱

دفتر: مطالعات اقتصادی

به نام خدا

فهرست مطالب

چکیده	۱
مقدمه	۱
۱. روند وضع قوانین و مقررات مربوط به معافیت‌های منطقه‌ای	۳
۱-۱. مقررات مربوط به وضع معافیت منطقه‌ای	۳
۱-۲. قوانین مربوط به حذف برخی از معافیت‌ها	۷
۲. ماهیت قانونی ارائه تخفیف سود بازرگانی در معافیت‌های منطقه‌ای	۱۴
۳. نگاهی به فلسفه ایجاد و ضوابط اعطای معافیت‌ها و معافیت منطقه‌ای	۱۵
۴. بررسی آماری واردات از گمرکات کشور و واردات از مناطق دارای تخفیف سود بازرگانی	۱۷
۵. تحلیل اثربخشی معافیت‌های منطقه‌ای در قالب تخفیف سود بازرگانی	۲۲
خلاصه و جمع‌بندی	۲۵
راهکارها و پیشنهادها	۲۷
منابع و مأخذ	۲۸

ساماندهی معافیت‌های منطقه‌ای (تخفیف سود بازرگانی برخی بنادر و گمرکات)

چکیده

یکی از موضوعاتی که همواره مسئولان منطقه‌ای و نمایندگان محترم مردم در مجلس شورای اسلامی بر آن تأکید داشته‌اند، استفاده از تمامی امتیازات قانونی در راستای بهره‌برداری از ظرفیت‌های موجود و رشد و اعتلای شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و امنیتی و... مناطق مختلف است.

یکی از این امتیازات قانونی، برخورداری از معافیت سود بازرگانی برای واردات کالاست که با اهداف مختلفی از جمله، ایجاد اشتغال، توسعه مبادلات رسمی، کاهش محرومیت، جلوگیری از مهاجرت، جذب و توسعه سرمایه‌گذاری، افزایش امنیت و استفاده از ظرفیت‌های زیربنایی منطقه و... در قالب مصوبات هیئت وزیران به برخی مناطق اعطا شده است.

در این مطالعه با استفاده از روش‌های اسنادی و آماری به‌صورت کمی و کیفی ابعاد مختلف موضوع مورد بررسی قرار گرفته و با عنایت به وجود برخی ابهامات قانونی در استمرار این معافیت‌ها، عدم لمس اثربخشی معافیت‌های اعطایی در برخی مناطق و تأثیر منفی آن در مناطق همجوار، عدم وضوح و معیار مشخص برای اعطای این معافیت‌ها و عدم برخورداری بسیاری از مناطق مستعد و دلایل مختلف دیگر، اقدامات نظارتی و در صورت لزوم تقنینی از طرف مجلس شورای اسلامی جهت ساماندهی معافیت سود بازرگانی در مناطق امری مناسب و به تعبیری ضروری است.

مقدمه

در سال‌های گذشته در کنار تخفیفات و معافیت‌های موجود در قوانین و مقررات، اعطای امتیازی جدید به برخی از مناطق با عنوان تخفیف سود بازرگانی منطقه‌ای و بندری طرح گردید که این موضوع استان‌های مرزی کشور را جهت اضافه شدن به فهرست مذکور ترغیب کرده و عمدتاً در سفرهای استانی به‌عنوان یکی از مطالبات مسئولان محلی طرح و برای تصویب در هیئت دولت پیگیری می‌شود. تخفیف سود بازرگانی به نوعی معافیت در حقوق ورودی و یا مالیات بر واردات تلقی می‌شود.

مالیات بر واردات یکی از انواع درآمدهای مالیاتی است که نقش مهمی در تأمین بخشی از درآمدهای دولت داشته و از آن مهمتر تأثیر بسزایی در تعیین سیاست‌های تجاری کشور دارد. سهم مالیات بر واردات از مالیات‌های غیرمستقیم در قوانین بودجه سنواتی حدود ۶۰ درصد بوده و تقریباً حدود ۲۵ درصد یا یک‌چهارم درآمدهای مالیاتی را شامل می‌شود^۱ و از این منظر دارای نقش پررنگ و اساسی در تأمین درآمدهای دولت است.

مالیات بر واردات یکی از انواع مالیات‌های غیرمستقیم است که هرچند از واردکننده اخذ می‌شود، ولی این مالیات از طریق افزایش قیمت محصولات وارداتی به مصرف‌کنندگان نهایی منتقل می‌گردد. نظام حاکم بر اخذ مالیات بر واردات مبتنی بر نظام بررسی کالا به کالا است. به این ترتیب که نرخ حقوق ورودی و تعرفه تمامی کالاهای وارداتی توسط نظام هماهنگ کدگذاری و توصیف کالا (HS)^۲ به حدود ۷ هزار قلم کالا تقسیم و به سه گروه کالاهای مجاز، مجاز مشروط و ممنوع تقسیم می‌شوند. براساس تقسیم‌بندی فوق، کمیته ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات^۳ نسبت به تعیین نرخ تعرفه یا حقوق ورودی هر کدام از کالاهای مجاز و مجاز مشروط و این نرخ را در قالب جداول پیوست کتاب مقررات صادرات و واردات^۴ و یا تغییرات موردی اطلاع‌رسانی می‌نماید.

در مجموع مالیات بر وارداتی که تحت عنوان حقوق ورودی از واردکننده دریافت می‌شود شامل دو بخش است. اولاً حقوق گمرکی که معادل ۴ درصد بوده و وضع آن با مجلس شورای اسلامی است و ثانیاً سود بازرگانی که برای هر کالا درصدی متفاوت از سایر کالاها بوده^۵ و وضع آن با دولت (کمیسیون ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات) است. موضوع مهمی که در کنار وضع و تغییر مالیات بر واردات قرار می‌گیرد، موضوع معافیت از پرداخت این مالیات است. این نوع معافیت‌ها با توجه به تأثیر مستقیمی که بر قیمت کالاهای ارائه شده دارند می‌تواند حاشیه سود مطمئنی برای کسانی باشد که از این معافیت‌ها بهره می‌برند. به همین دلیل است که هم موضوع اعطای معافیت و هم موضوع حذف تمامی معافیت‌ها همواره یکی از

۱. بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ کل کشور شماره ۱۲، مالیات بر واردات، شماره مسلسل ۱۲۲۴۷، مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۳.

2. The Harmonized Commodity Description and Coding System of Tariff Nomenclature (HS)

۳. قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۷۲/۷/۴ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۷۱/۷/۱۱ شورای نگهبان و آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات، مصوب جلسات مورخ ۱۰ و ۱۳۷۳/۱/۱۴ هیئت وزیران به پیشنهاد شماره ۱۰۰/۶۴۹۴۵ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۳ وزارت بازرگانی.

۴. برای مثال مراجع شود به کتاب مقررات صادرات و واردات سال ۱۳۹۰، سایت رسمی سازمان توسعه تجارت به آدرس:

<http://fa.tpo.ir/documents/document/18259/27263/portal.aspx>

۵. ماده (۴۱) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۷/۰۲/۱۷ کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۷/۳/۲ شورای نگهبان.

مهمترین موضوعاتی است که در این حوزه مطرح می‌شوند.

با عنایت به مرجع تعیین نرخ تعرفه، مجلس شورای اسلامی در خصوص معافیت از حقوق گمرکی و دولت درخصوص معافیت از سود بازرگانی می‌توانند سیاستگذاری نمایند.

۱. روند وضع قوانین و مقررات مربوط به معافیت‌های منطقه‌ای

۱-۱. مقررات مربوط به وضع معافیت منطقه‌ای

موضوع معافیت از پرداخت حقوق ورودی همواره به‌عنوان یکی از امتیازات اعطایی مورد نظر بخش‌های مختلف اقتصادی و مسئولان کشور قرار داشته و از آن به‌عنوان یکی از ابزارهای تشویقی برای توسعه و تقویت برخی از اهداف استفاده شده است.

معافیت از پرداخت حقوق ورودی در انواع مختلف از جمله معافیت ته‌لنجی‌ها، معافیت گذرهای مرزی، معافیت تعاونی‌های مرزنشینی، معافیت‌های مناطق محروم و مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در سال‌های گذشته اعمال گردیده و یکی از معافیت‌هایی که بیشتر مورد توجه مسئولان منطقه‌ای قرار گرفته است، معافیتی است که از آن به‌عنوان «معافیت‌های منطقه‌ای» یاد می‌شود.

تغییر مقررات مربوط به معافیت‌های منطقه‌ای دارای روندی است که در ذیل به بخش مختصری از آن اشاره می‌شود.

الف) مصوبه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۷ هیئت وزیران با شماره ۷۰۴۶۶ ت ۳۰۳۶۶ هـ (پیوست ۱) مطابق مصوبه فوق^۱ و با استناد به بند «ب» ماده (۲) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰،^۲ در این مصوبه مقرر شد ورود کالا از بنادر آبادان، خرمشهر، چوئبده مشمول ۲۰ درصد و ورود کالا از بندر بوشهر و جزیره هرمز مشمول ۱۵ درصد معافیت سود بازرگانی باشند.

در این مصوبه کالاهای ترانزیتی و برخی کالاهای دیگر از جمله پارچه و پوشاک، انواع خودرو سواری، برنج و لوازم خانگی و فهرست پیوستی شامل مواردی مانند اجاق گاز، بخاری، پنکه، کولر، یخچال، فریزر، آبگرمکن، ماشین ظرفشویی، ماشین لباسشویی از شمول این معافیت مستثنا شدند.

ب) مصوبه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۸ هیئت وزیران با شماره ۸۷۴۴۶ ت ۳۴۴۲۵ هـ (پیوست ۲) مطابق مصوبه فوق^۳ و با استناد به بند «ب» ماده (۲) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰، ورود وسایل زندگی مورد استفاده ساکنین شهرستان ابوموسی که به تأیید مهر دفتر هیئت دولت می‌باشد

۱. مصوبه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۷ هیئت وزیران با شماره ۷۰۴۶۶ ت ۳۰۳۶۶ هـ.

۲. سود بازرگانی وجهی است که براساس قانون انحصار تجارت خارجی به موجب تصویبنامه هیئت وزیران برقرار می‌گردد.

۳. مصوبه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۸ هیئت وزیران با شماره ۸۷۴۴۶ ت ۳۴۴۲۵ هـ.

با معافیت از پرداخت سود بازرگانی مجاز است. شایان توجه است که این مصوبه در سال‌های بعد نیز تنفیذ شده است (پیوست ۳).^۱

ج) مصوبه مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۵ هیئت وزیران با شماره ۸۶۷۶۳۱ ت ۵۸۸ هـ (پیوست ۴) مطابق مصوبه فوق^۲ و با استناد به ماده (۲) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰، ورود کالاهایی که از بندر امام خمینی (ره) وارد می‌شوند مشمول ۱۰ درصد معافیت از پرداخت سود بازرگانی می‌باشند.

د) مصوبه مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۰ هیئت وزیران با شماره ۲۰۷۳۲۹ ت ۳۹۲۴۶ هـ (پیوست ۵) مطابق مصوبه فوق^۳ و با استناد به بند «ب» ماده (۲) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰، بنادر لنگه و جاسک نیز مشمول بند «۱» تصویب‌نامه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۷ یعنی معافیت ۲۰ درصدی از سود بازرگانی شدند.

هـ) مصوبه مورخ ۱۳۸۷/۱/۳۱ هیئت وزیران با شماره ۱۰۲۶۸ ت ۳۹۴۶۴ هـ (پیوست ۶) مطابق مصوبه فوق^۴ و با استناد به بند «ب» ماده (۲) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰، بنادر دیلم، دیر، گناوه و کنگان نیز مشمول بند «۲» تصویب‌نامه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۷ یعنی معافیت ۱۵ درصدی از سود بازرگانی شدند.

و) مصوبه مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۶ هیئت وزیران با شماره ۳۴۴۰۲۰ ت ۴۲۲۳۱ هـ (پیوست ۷) در مصوبه فوق^۵ همانند سال‌های قبل موضوع تصویب‌نامه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۷ هیئت وزیران را برای اجرا در سال آتی تنفیذ کرده و میزان تخفیف سود بازرگانی برای ورود کالا از طریق بندر خرمشهر را به ۲۵ درصد افزایش می‌دهد.

ز) مصوبه مورخ ۱۳۸۸/۴/۱۳ هیئت وزیران با شماره ۷۶۸۷۱ ت ۴۲۶۹۴ هـ (پیوست ۸) در این مصوبه^۶ نیز میزان تخفیف سود بازرگانی ورود کالا از بنادر استان بوشهر ۲۰ درصد تعیین شد. شایان توجه است که اشاره به افزایش نرخ تخفیف در این مصوبه بدون اشاره به تنفیذ مصوبه قبلی که در آن برخی کالاها از اعطای این معافیت استثنای شده بودند منجر به بروز مشکلات عدیده‌ای در استفاده از این معافیت در بندر بوشهر و تشکیل پرونده‌های متعدد در خصوص کسر

۱. برای مثال می‌توان به مصوبه مورخ ۱۳۸۷/۱/۱۰ هیئت وزیران با شماره ۷۰۹ ت ۳۷۷۶۲ ک اشاره نمود (پیوست ۳).

۲. مصوبه مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۵ هیئت وزیران با شماره ۸۱۷۶۲۱ ت ۵۸۸ هـ.

۳. مصوبه مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۰ هیئت وزیران با شماره ۲۰۷۳۲۹ ت ۳۹۲۴۶ هـ.

۴. مصوبه مورخ ۱۳۸۷/۱/۳۱ هیئت وزیران با شماره ۱۰۲۶۸ ت ۳۹۴۶۴ هـ.

۵. مصوبه مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۶ هیئت وزیران با شماره ۳۴۴۰۲۰ ت ۴۲۲۳۱ هـ.

۶. مصوبه مورخ ۱۳۸۸/۴/۱۳ هیئت وزیران با شماره ۷۶۸۷۱ ت ۴۲۶۹۴ هـ.

دریافتی و بروز مشکلات متعدد برای مدیریت گمرک بوشهر شد.

برای رفع این مشکل، معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری مطابق نامه^۱ مورخ ۱۳۸۸/۷/۲۹ (پیوست ۹) اعلام کرد مصوبه اخیر صرفاً میزان تخفیف سود بازرگانی را افزایش داده و در واقع اصلاحیه بند «۲» مصوبه سال ۱۳۸۲ تلقی می‌شود و سایر مفاد آن را تغییر نداده و حکم متفاوتی را بیان ننموده است، لذا محدودیت‌های مندرج در مصوبه اخیرالذکر در مورد واردات از بنادر استان بوشهر کماکان معتبر است.

هرچند نامه فوق می‌توانست ابهام مذکور را مرتفع کند با این حال این امر مجدداً مطابق نامه مورخ ۱۳۸۹/۵/۲ معاونت حقوقی ریاست جمهوری (پیوست ۱۰)^۲ مورد تشکیک واقع و بیان شد که مصوبه مذکور به دلیل مستثنا نکردن برخی کالاها ناظر بر کلیه کالاهای وارداتی از بنادر استان بوشهر است. نکته قابل تأمل آن است که معاونت مذکور در نامه اخیر به این نکته اشاره کرده است که مستثنیات تاکنون به تصویب دولت نرسیده است و این در حالی است که کلیه مستثنیات در مصوبه مورخ ۱۳۸۹/۴/۲۲ به تصویب هیئت وزیران رسیده بود. با این حال معاونت حقوقی ریاست جمهوری مجدداً به موجب نامه^۳ مورخ ۱۳۸۹/۸/۱۹ (پیوست ۱۱) به نظر قبلی خود یعنی اطلاق مصوبه مذکور به کلیه کالاهای وارداتی از بنادر استان بوشهر تأکید کرد.

این موضوع را می‌توان به عنوان یکی از مصادیق وضع مقررات متضاد و متناقض در خصوص یک موضوع خاص نام برد. این گونه موارد باتوجه به ابهام در امور بازرگانی که گردش بالای مالی داشته و اندک اختلافی می‌تواند موجب ایجاد رانت برای گروه‌های خاص شود باید بیش از این، مورد توجه و دقت قرار گیرند.

ح) مصوبه مورخ ۱۳۸۹/۴/۲۲ هیئت وزیران با شماره ۴۴۴۹۲/۸۵۷۹۳ (پیوست ۱۲)

مطابق مصوبه فوق^۴ و با استناد به ماده (۴۱) قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۶،^۵ مقرر شد که کالاهای وارداتی از مرزهای ذیل مشمول تخفیف سود بازرگانی شوند:

۱. نامه مورخ ۱۳۸۸/۷/۲۹ معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری با شماره ۸۸۳/۱۱۱۷۹۱.
۲. نامه مورخ ۱۳۸۹/۵/۲ معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری با شماره ۸۳۶۹/۴۴۸۷۷.
۳. نامه مورخ ۱۳۸۹/۸/۱۹ معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری با شماره ۱۲۲۵۶/۱۸۷۶۲۳.
۴. مصوبه مورخ ۱۳۸۹/۴/۲۲ هیئت وزیران با شماره ۴۴۴۹۲/۸۵۷۹۳.
۵. حقوق گمرکی معادل چهار درصد (۴٪) ارزش گمرکی کالاها تعیین می‌شود به مجموع این دریافتی و سود بازرگانی که طبق قوانین مربوطه توسط هیئت وزیران تعیین می‌شود حقوق ورودی اطلاق می‌گردد.

جدول ۱. فهرست مناطق مشمول معافیت‌های منطقه‌ای مطابق

مصوبه مورخ ۱۳۸۹/۴/۲۲ هیئت وزیران

نام استان	نام مرز	میزان تخفیف (درصد)
خوزستان	آبادان	۲۰
خوزستان	خرمشهر	۲۵
خوزستان	چوئبده	۲۰
خوزستان	بندر امام خمینی	۱۰
بوشهر	بوشهر	۲۰
بوشهر	دیلم	۲۰
بوشهر	گناوه	۲۰
بوشهر	کنگان	۲۰
بوشهر	دیر	۲۰
هرمزگان	لنگه	۲۰
هرمزگان	جاسک	۲۰
هرمزگان	هرمز	۱۵
آذربایجان شرقی	جلفا نوردوز	۱۵
سیستان و بلوچستان	بندر چابهار	۱۰

توضیح: در جدول فوق به معافیت پرداخت سود بازرگانی مربوط به ورود وسایل زندگی مورد استفاده ساکنین شهرستان ابوموسی موضوع مصوبه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۸ هیئت وزیران با شماره ۸۷۴۴۶ ت ۶۴۴۲۵ هـ اشاره نشده است. با این حال به موجب سایر مقررات، معافیت مربوط به این جزیره در حال اجراست.

با توجه به اینکه همواره فهرستی از کالاها از شمول این تخفیف در سود بازرگانی مستثنا

بوده‌اند در این مصوبه نیز فهرستی برای این استثنائات به شرح زیر درج شده است:

جدول ۲. فهرست کالاهایی که مطابق مصوبه مورخ ۱۳۸۹/۴/۲۲ هیئت وزیران

از شمول معافیت‌های منطقه‌ای مستثنا شده‌اند

۱	انواع پارچه	۱۲	انواع شیرآلات
۲	انواع خودرو سواری	۱۳	انواع میلان
۳	انواع برنج	۱۴	انواع کنستانتره
۴	انواع لوازم خانگی	۱۵	انواع آب میوه
۵	انواع پوشاک و پتو	۱۶	شیرخشک، لبنیات، تخم مرغ
۶	انواع کفش	۱۷	پیان، سیر، سیب‌زمینی و گوجه فرنگی
۷	انواع تایر	۱۸	سیب، پرتغال، نارنگی، انگور، زیتون، توت‌فرنگی
۸	انواع مواد شوینده	۱۹	برنج، گندم، جو و ذرت
۹	انواع فرش ماشینی	۲۰	شکر خام و سفید
۱۰	انواع ابزارآلات	۲۱	پنبه
۱۱	انواع پیچ و مهره		

ط) نامه مورخ ۱۳۹۰/۲/۳۱ سازمان توسعه تجارت با شماره ۹۰۲۱۰/۹۲۲ (پیوست ۱۳) در خصوص اعتبار و ادامه اجرای مصوبات مربوط به تخفیف از سود بازرگانی و پیرو درخواست گمرک ایران، سازمان توسعه تجارت در نامه‌ای^۱ منضم به نامه دبیر هیئت دولت، خطاب به گمرک عنوان کرد که نظر به اینکه تصمیم‌نامه موضوع تخفیفات سود بازرگانی کالاهای وارداتی از بنادر و گمرکات کشور فارغ از قید زمانی تنظیم و ابلاغ شده است و از طرفی میزان عددی تخفیف‌های یاد شده تابع میزان سود بازرگانی معتبر در سال اجراست، تصمیم‌نامه یاد شده معتبر است.

۲-۱. قوانین مربوط به حذف برخی از معافیت‌ها

اشاره به مصوبات هیئت دولت در بخش قبلی بیانگر آن است که وضع معافیت‌های مالیاتی و به‌طور خاص معافیت از پرداخت مالیات بر واردات (حقوق ورودی = سود بازرگانی + حقوق گمرکی) دارای پیچیدگی‌ها و ویژگی‌هایی است که اولاً در تعیین و یا افزایش آن باید به‌صورت خاص به آنها توجه کرد و ثانیاً ساماندهی معافیت‌ها امری لازم و ضروری است.

همین موارد موجب شده است، اراده قانونگذار مبنی بر حذف تخفیف‌ها و معافیت‌های گمرکی شکل گیرد^۲ و این مهم در متون قانونی متعددی مورد تأکید قرار گیرد که در ذیل به برخی از آنها اشاره می‌شود:

الف) تبصره «۲۱» قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران^۳

در این تبصره به‌صورت مشخص به موضوع لغو کلیه تخفیف‌ها، ترجیحات، معافیت‌های حقوق گمرکی و سود بازرگانی وزارتخانه‌ها سازمان‌ها، مؤسسات دولتی، نهادهای انقلابی و شرکت‌هایی که شمول قانون به آنها مستلزم ذکر نام است اشاره شده است.

تبصره «۲۱» - به منظور ایجاد شرایط لازم جهت:

۱. شفاف کردن سوبسیدهای حقوق گمرکی و سود بازرگانی،

۲. ساماندهی قیمتگذاری برای به‌وجود آوردن امکان نظارت و کنترل،

۳. ارتقای توان رقابتی تولیدات داخلی در مقابل واردات، موارد زیر اعمال خواهد شد:

الف) کلیه تخفیف‌ها، ترجیحات، معافیت‌های حقوق گمرکی و سود بازرگانی وزارتخانه‌ها سازمان‌ها،

۱. نامه مورخ ۱۳۹۰/۲/۳۱ سازمان توسعه تجارت با شماره ۹۰۲۱۰/۹۲۲ منضم به نامه هیئت دولت.

۲. منصور موسوی خلیق، معافیت‌ها و تخفیفات گمرکی، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، نشر قانون.

۳. قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب جلسه مورخ ۱۳۷۳/۰۹/۲۰ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۷۳/۹/۲۰ شورای نگهبان.

مؤسسات دولتی، نهادهای انقلابی و شرکتهایی که شمول قانون به آنها مستلزم ذکر نام است، از جمله: سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های تابعه و وابسته به آن، شرکت ملی گاز ایران، شرکت ملی پتروشیمی ایران و شرکت‌های تابعه، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران و سازمان صنایع ملی ایران و شرکت تابعه و وابسته به آنها، شرکت‌های آب و فاضلاب و مراکز تهیه و توزیع کالا جز در مورد معافیت برقرار شده براساس کنوانسیون‌های بین‌المللی و ترجیحات و معافیت‌های مقرر در موافقتنامه‌های دوجانبه و چندجانبه بین‌المللی تجاری لغو می‌گردد.

ب) ماده (۵۸) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران^۱

در این ماده به صورت مشخص به موضوع لغو کلیه تخفیف‌ها، ترجیحات و معافیت‌های مالیاتی و حقوق گمرکی اشاره شده است و تنها برخی از معافیت‌ها مانند بخش‌های فرهنگی، کنوانسیون‌های تجاری و واردات کاغذ کتب درسی و اقلام عمده دفاعی و برخی نهادهای دارای مجوز استثنا شده‌اند.

ماده (۵۸)

از سال ۱۳۷۹ کلیه تخفیف‌ها، ترجیحات و معافیت‌های مالیاتی و حقوق گمرکی کلیه دستگاه‌های موضوع ماده (۱۱) این قانون، مؤسسات، نهادهای انقلابی و عمومی غیردولتی جز در مورد بخش‌های فرهنگی و به غیر از معافیت‌های برقرار شده براساس کنوانسیون‌های بین‌المللی تجاری و واردات کاغذ برای تهیه کتب درسی آموزش و پرورش، لغو می‌گردد.

تبصره «۱» - اعمال این ماده در مورد نهادهایی که از طرف حضرت امام خمینی (ره) یا مقام معظم رهبری دارای مجوز می‌باشند، منوط به موافقت مقام معظم رهبری است.

تبصره «۲» - اقلام عمده دفاعی که توسط وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سایر نیروهای مسلح از خارج تأمین می‌شود، از شمول این ماده مستثنا می‌گردد.

ج) جزء «۱» بند «س» تبصره «۱۹» قانون بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور^۲

در این حکم به موضوع شفاف‌سازی، ایجاد تسهیلات، لغو انحصارات و منطقی کردن نرخ‌های سود بازرگانی، جهت تشویق ورود کالا از طرق رسمی اشاره شده است.

۱. قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب جلسه مورخ ۱۳۷۹/۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۷۹/۰۱/۲۸ شورای نگهبان.

۲. قانون بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی و تصویب مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام.

تبصره «۱۹» - صنعت، معدن و بازرگانی

س - به منظور حمایت از تولیدات داخلی و مبارزه با قاچاق، دولت مکلف است در سال ۱۳۸۱ با اصلاح مقررات، تمهید مقدمات قانونی و به کارگیری کلیه امکانات اداری، قضایی و انتظامی:

۱. با شفاف‌سازی، ایجاد تسهیلات، لغو انحصارات و منطقی کردن نرخ‌های سود بازرگانی، موجبات تشویق ورود کالا از طرق رسمی را فراهم نماید.

د تبصره «۴» ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه‌دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی (موسوم به قانون **تجمیع عوارض**)^۱

در این تبصره نیز به صورت مشخص به موضوع لغو معافیت‌های گمرکی به استثنای برخی معافیت‌های قانونی و اقلام دفاعی اشاره شده است.

ماده (۲)

حقوق گمرکی، مالیات، حق ثبت سفارش کالا، انواع عوارض و سایر وجوه دریافتی از کالاهای وارداتی تجمیع گردیده و معادل چهاردرصد (۴٪) ارزش گمرکی کالاها تعیین می‌شود. به مجموع این دریافتی و سود بازرگانی که طبق قوانین مربوطه توسط هیئت وزیران تعیین می‌شود حقوق ورودی اطلاق می‌گردد.

تبصره «۴» - کلیه قوانین و مقررات مربوط به معافیت‌های گمرکی به استثنای معافیت‌های موضوع ماده (۶) و بندهای «۱»، «۲»، «۴»، «۹»، «۱۲» تا «۱۹» ماده (۳۷) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۰۳/۱۷ و معافیت گمرکی لوازم امدادی اهدایی به جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران و اقلام عمده صرفاً دفاعی کشور لغو می‌گردد. این اقلام دفاعی به پیشنهاد مشترک وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و با تصویب هیئت وزیران تعیین می‌گردد.

هـ) جزء «۱» بند «ر» تبصره «۱۹» قانون بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور^۲

در این حکم نیز به صورت مشخص به موضوع شفاف‌سازی، ایجاد تسهیلات، لغو انحصارات و منطقی کردن نرخ‌های سود بازرگانی، جهت تشویق ورود کالا از طرق رسمی اشاره شده است.

۱. قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه‌دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی (موسوم به قانون تجمیع عوارض)، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲۲ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲۵ شورای نگهبان.

۲. قانون بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۱ مجلس شورای اسلامی و تصویب مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۴ بندهایی از آن توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام.

تبصره «۱۹» - صنعت، معدن و بازرگانی

ر) به منظور حمایت از تولیدات داخلی و ورود کالا از مبادی قانونی و مبارزه با قاچاق کالا، دولت مکلف است در سال ۱۳۸۲ با اصلاح مقررات، تمهیدات قانونی و به‌کارگیری کلیه امکانات اداری، قضایی و انتظامی کشور، اقدامات زیر را معمول دارد:

۱. با شفاف‌سازی، ایجاد تسهیلات، لغو انحصارات و منطقی کردن نرخ‌های سودبازرگانی، موجبات تشویق ورود کالا را از طرق رسمی فراهم نماید.

و) ماده (۳) قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران^۱

در این ماده نیز به صورت مشخص به موضوع لغو معافیت‌های حقوق ورودی به استثنای برخی معافیت‌های قانونی می‌پردازد و هدف اصلی این قانون برقراری مجدد معافیت ماشین‌آلات تولیدی بود که مطابق قانون تجمیع عوارض لغو شده بود. هرچند این مصوبه نیز با توجه به لغو مستثنیات قانون تجمیع عوارض نظم حاکم بر معافیت‌ها را با مشکلاتی مواجه کرد.

ماده (۳)

از تاریخ تصویب این قانون کلیه معافیت‌های حقوق ورودی (حقوق گمرکی و سود بازرگانی) کالاهای وارداتی به کشور به استثنای موارد مندرج در لایحه قانونی راجع به معافیت ماشین‌آلات تولیدی که توسط واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی مجاز وارد می‌شود از پرداخت حقوق گمرکی و سود بازرگانی مصوب ۱۳۵۹/۲/۲۴ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران و لایحه قانونی معافیت حقوق گمرکی و سود بازرگانی ماشین‌آلات و ادوات کشاورزی و لوازم یدکی مربوط مصوب ۱۳۵۸/۷/۵ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران و اختیارات ناشی از ماده (۳۹) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰ لغو می‌گردد و تعیین میزان آن در اختیار دولت خواهد بود.

ز) جزء «۱» بند «ر» تبصره «۱۹» قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور^۲

در این حکم نیز به صورت مشخص به موضوع شفاف‌سازی، ایجاد تسهیلات، لغو انحصارات و منطقی کردن نرخ‌های سود بازرگانی، جهت تشویق ورود کالا از طرق رسمی اشاره شده است.

۱. قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۲/۰۵/۲۶ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۲/۰۶/۰۵ شورای نگهبان.

۲. قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۴ مجلس شورای اسلامی و تصویب مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۶ بندهایی از آن توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام.

تبصره «۱۹» - صنعت، معدن و بازرگانی

ر) به منظور حمایت از تولیدات داخلی و ورود کالا از مبادی قانونی و مبارزه با قاچاق کالا، دولت مکلف است در سال ۱۳۸۳ با اصلاح مقررات، تمهیدات قانونی و به‌کارگیری کلیه امکانات اداری، قضایی و انتظامی کشور، اقدامات زیر را معمول دارد:

۱. با شفاف‌سازی، ایجاد تسهیلات، لغو انحصارات و منطقی‌کردن نرخ‌های سود بازرگانی، موجبات تشویق ورود کالا را از طرق رسمی با رعایت مقررات عمومی صادرات و واردات فراهم نماید.

ح) بند «الف» قانون اصلاح ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه‌دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی - مصوب ۱۳۸۱
در این بند نیز به صورت مشخص تلاش شده است که کلیه معافیت‌های قانونی و لازم‌الاجرا احصا شده و به‌عنوان استثنای حکم تبصره «۴» ماده (۲) مبنی بر لغو معافیت حقوق ورودی محسوب شوند.

ماده واحده - الف) تبصره «۴» ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه‌دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی - مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۲۲ - به شرح زیر اصلاح می‌گردد:
تبصره «۴» - کلیه قوانین و مقررات مربوط به معافیت‌های حقوق ورودی به استثنای معافیت‌های موضوع ماده (۶) و بندهای «۱»، «۲»، «۴» تا «۹» و «۱۲» تا «۱۹» ماده (۳۷) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۷ و معافیت لایحه قانونی راجع به ماشین‌آلات تولیدی که توسط واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی مجاز وارد می‌شود از پرداخت حقوق ورودی مصوب ۱۳۵۹/۲/۲۴ شورای انقلاب اسلامی ایران و معافیت گمرکی لوازم امدادی هدایی به جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران و اقلام عمده صرفاً دفاعی کشور لغو می‌گردد. این اقلام دفاعی به پیشنهاد مشترک وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و با تصویب هیئت وزیران تعیین می‌گردد.
ب) ماده (۳) قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۲/۵/۲۶ لغو می‌گردد.
ج) این قانون از زمان تصویب قانون مذکور در بند «ب» فوق (۱۳۸۲/۵/۲۶) لازم‌الاجراست.

۱. قانون اصلاح ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه‌دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی - مصوب ۱۳۸۱، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۳/۰۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۳/۰۱/۱۹ شورای نگهبان.

ط) ماده (۴) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران^۱ در این ماده نیز به صورت مشخص به موضوع ممنوعیت برقراری هرگونه تخفیف، ترجیح و یا معافیت از پرداخت مالیات و حقوق ورودی علاوه بر آنچه که در قوانین مربوطه تصویب شده، اشاره شده است.

ماده (۴)

برقراری هرگونه تخفیف، ترجیح و یا معافیت از پرداخت مالیات (اعم از مستقیم یا غیرمستقیم) و حقوق ورودی علاوه بر آنچه که در قوانین مربوطه تصویب شده است برای اشخاص حقیقی و حقوقی از جمله دستگاه‌های موضوع ماده (۱۶۰) این قانون در طی سال‌های این برنامه ممنوع می‌باشد.

ی) بند «ی» تبصره «۱» قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور^۲

در این بند نیز به صورت مشخص به موضوع لغو کلیه معافیت‌ها و تخفیف‌های گمرکی به استثنای برخی معافیت‌های قانونی اشاره شده است.

تبصره «۱» -

ی) به منظور تحقق درآمدهای پیش‌بینی شده در ردیف ۱۱۰۴۰۰ منظور در قسمت سوم این قانون کلیه معافیت‌ها و تخفیف‌های گمرکی (به استثنای معافیت‌های موضوع ماده (۳۷) قانون امور گمرکی و ماده (۸) قانون ساماندهی مبادلات مرزی مصوب ۱۳۸۴/۷/۸) برای اشخاص حقیقی و حقوقی و برای کلیه کالاها و از هر مرز ورودی به کشور منظور در قوانین و مقررات خاص و عام در سال ۱۳۸۵ لغو می‌شود.

ک) قانون اصلاح بند «ی» تبصره «۱» قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور^۳

با عنایت به لغو بسیاری از معافیت‌های قانونی و بروز مشکلاتی به واسطه تصویب حکم فوق، قانون فوق به شرح زیر تصویب و در آن به برخی از معافیت‌های قانونی مورد نظر مجلس شورای اسلامی اشاره شد.

ماده واحده - بند «ی» تبصره «۱» قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ی) به منظور تحقق درآمدهای پیش‌بینی شده در ردیف ۱۱۰۴۰۰ منظور در قسمت سوم این قانون کلیه معافیت‌ها و تخفیف‌های گمرکی به استثنای موارد زیر برای اشخاص حقیقی و حقوقی و برای کلیه کالاها و از هر مرز ورودی به کشور منظور در قوانین و مقررات خاص و عام در سال ۱۳۸۵ لغو می‌شود:

۱. معافیت‌های موضوع تبصره «۲» ماده (۶) و ماده (۸) «قانون ساماندهی مبادلات مرزی» مصوب ۱۳۸۴.

۱. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۳/۰۶/۱۱ مجلس شورای اسلامی و تصویب مورخ ۱۳۸۳/۷/۱۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام.

۲. قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۵ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۵ شورای نگهبان.

۳. قانون اصلاح بند «ی» تبصره «۱» قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۵/۰۴/۱۸ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۵/۰۴/۲۸ شورای نگهبان.

۲. معافیت‌های موضوع ماده (۶) و بندهای «۱»، «۲»، «۴»، «۹»، «۱۲» تا «۱۹» ماده (۳۷) «قانون امور گمرکی» - مصوب ۱۳۵۰.

۳. معافیت گمرکی لوازم امدادی، اهدایی به جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، کمیته امداد امام خمینی(ره) و بهزیستی و اقلام عمده دفاعی کشور موضوع تبصره «۴» ماده (۲) «قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا و ارائه‌دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی» - مصوب ۱۳۸۱ و همچنین معافیت‌های مذکور در قانون هیئت امنای صرفه‌جویی ارزی در معالجه بیماران مصوب ۱۳۷۸/۹/۲۱ مجلس شورای اسلامی.

۴. معافیت حقوق ورودی ماشین‌آلات تولیدی موضوع ماده واحده مورخ ۱۳۵۹/۲/۲۴ شورای انقلاب با رعایت ماده (۱۶) قانون امور گمرکی - مصوب ۱۳۵۰ - به تشخیص وزارت صنایع و معادن به شرط عدم تولید داخل.

۵. معافیت موضوع بند «ج» ماده (۳۵) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و ماده (۱۱) قانون تشکیل امور مناطق ویژه اقتصادی و سود بازرگانی کالاهای وارداتی از مناطق آزاد تجاری - صنعتی به کشور، به میزانی که دولت تعیین نموده یا می‌نماید. این قانون از تاریخ ۱۳۸۵/۱/۱ لازم‌الاجراست.

ل) تبصره «۲» ماده (۴۱) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده^۱

در این قانون نیز به‌صورت مشخص به موضوع لغو کلیه قوانین و مقررات خاص و عام مربوط به معافیت‌های حقوق ورودی به استثنای برخی معافیت‌های قانونی مشخص اشاره شده است.

فصل هشتم - حقوق ورودی

ماده (۴۱)

حقوق گمرکی معادل چهاردرصد (۴٪) ارزش گمرکی کالاها تعیین می‌شود. به مجموع این دریافتی و سود بازرگانی که طبق قوانین مربوطه توسط هیئت وزیران تعیین می‌شود حقوق ورودی اطلاق می‌گردد.

تبصره «۲» - کلیه قوانین و مقررات خاص و عام مربوط به معافیت‌های حقوق ورودی به استثنای معافیت‌های موضوع ماده (۶) و بندهای «۱»، «۲»، «۴»، «۹» و «۱۲» تا «۱۹» ماده (۳۷) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۷ و ماده (۸) قانون ساماندهی مبادلات مرزی مصوب ۱۳۸۴ /۷/۸ و قانون چگونگی اداره مناطق آزاد و اصلاحات آن و قانون تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی مصوب ۱۳۸۴ و معافیت لایحه قانونی راجع به ماشین‌آلات تولیدی که توسط واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی مجاز وارد می‌شود از پرداخت حقوق ورودی مصوب ۱۳۵۹/۲/۲۴ شورای انقلاب اسلامی ایران و معافیت گمرکی لوازم امداد و نجات اهدایی به جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران و وزارت کشور و اقلام عمده صرفاً دفاعی کشور لغو می‌گردد. اقلام عمده دفاعی به پیشنهاد مشترک وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور و با تصویب هیئت وزیران تعیین می‌گردد.

م) تبصره «۱» بند «الف» ماده (۱۱۷) قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و

۱. قانون مالیات بر ارزش‌افزوده، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۷/۰۲/۱۷ کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۷/۳/۲ شورای نگهبان.

فرهنگی جمهوری اسلامی ایران^۱

۷. در این حکم نیز به صورت مشخص به موضوع ممنوعیت برقراری هرگونه تخفیف، ترجیح و یا معافیت مالیاتی و حقوق ورودی علاوه بر آنچه که در قوانین مربوطه تصویب شده، اشاره شده است.

کاهش وابستگی به نفت

ماده (۱۱۷)

به منظور قطع کامل وابستگی اعتبارات هزینه‌ای به عواید نفت و گاز از طریق افزایش سهم درآمدهای عمومی در تأمین اعتبارات هزینه‌ای دولت، به نحوی اقدام شود که:

الف) در پایان برنامه نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی مشروط به عدم افزایش نرخ مالیات‌های مستقیم و با گسترش پایه‌های مالیاتی حداقل به ده درصد (۱۰٪) برسد.

تبصره «۱» - برقراری هرگونه تخفیف، ترجیح و یا معافیت مالیاتی و حقوق ورودی علاوه بر آنچه که در قوانین مربوطه تصویب شده است برای اشخاص حقیقی و حقوقی از جمله دستگاه‌های موضوع ماده (۲۲۲) این قانون طی سال‌های اجرای برنامه ممنوع است.

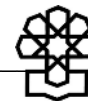
بررسی قوانین مختلف، مطابق مستندات فوق نشان می‌دهد که مجلس شورای اسلامی به‌عنوان قانونگذار با علم و اطلاع از آثار و عواقب منفی ناشی از ارائه هرگونه تخفیف، ترجیح و یا معافیت مالیاتی و حقوق ورودی برای کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی در موارد متعدد از جمله قوانین بودجه سنواتی، قوانین برنامه توسعه و قوانین خاص مربوط به وصول حقوق ورودی، اعطای هرگونه معافیت را ممنوع و لغو کرده و این حکم قانونی را به‌عنوان یک اصل مستمر در تمامی قوانین موضوعه مورد تأکید قرار داده است.

۲. ماهیت قانونی ارائه تخفیف سود بازرگانی در معافیت‌های منطقه‌ای

یکی از ابهامات مطروحه در زمینه اعطای معافیت‌های منطقه‌ای، آن است که مصوبات هیئت وزیران در این خصوص با قوانین مختلف در تعارض بوده و به همین دلیل اجرای آن دارای ابهام است. شایان توجه است که در تمامی مصوبات هیئت وزیران به دو ماده قانونی ذیل استناد شده است:

الف) بند «ب» ماده (۲) قانون امور گمرکی: ماده (۲) - ب - سود بازرگانی وجهی است که

۱. قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی و تصویب ۱۳۸۹/۱۰/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام.

براساس قانون انحصار تجارت خارجی به موجب تصویبنامه هیئت وزیران برقرار می‌گردد.

(ب) ماده (۴۱) قانون مالیات بر ارزش افزوده: ماده (۴۱) - حقوق گمرکی معادل چهار درصد (۴٪) ارزش گمرکی کالاها تعیین می‌شود به مجموع این دریافتی و سود بازرگانی که طبق قوانین مربوطه توسط هیئت وزیران تعیین می‌شود حقوق ورودی اطلاق می‌گردد.

برخی از کارشناسان معتقدند که ارتباط این دو ماده با مصوبات مربوط به معافیت‌های منطقه‌ای و ارائه اختیار تعیین سود بازرگانی به هیئت وزیران توسط قانونگذار مؤید این موضوع است که براساس قواعد عمومی، اعطای تخفیف نیز به هیئت وزیران سپرده شده است و از این منظر مصوبات دولت با قانون تطابق دارد.

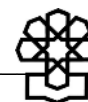
در مقابل برخی دیگر معتقدند هرچند تعیین سود بازرگانی و اصلاح آن (به معنای کاهش و یا افزایش سود بازرگانی برای کالاهای مختلف) برعهده هیئت وزیران است، ولی قانونگذار به دلایل مختلف از جمله شفاف‌سازی اقتصادی، ایجاد تسهیلات تجاری، لغو انحصارات و منطقی کردن نرخ‌های سود بازرگانی و تشویق ورود کالا از طرق رسمی، برقراری هرگونه تخفیف، ترجیح و یا معافیت در حقوق ورودی را ممنوع اعلام کرده و از این منظر هرگونه مصوبه مبنی بر اعطای نرخ ترجیحی و تخفیفی خاص به مناطق و بنادر مختلف، مغایر با قوانینی است که مجلس تصویب و در بودجه‌های سنواتی، برنامه‌های توسعه و قوانین اصلی بر آن تأکید کرده است.

۳. نگاهی به فلسفه ایجاد و ضوابط اعطای معافیت‌ها و معافیت منطقه‌ای

بررسی معافیت‌های گوناگون حاکی از آن است که اعطای معافیت به دلایل مختلف و با هدف جهت‌دهی سرمایه‌ها و ایجاد رونق اقتصادی برای اشخاص و یا مناطق اعطا می‌شود. اعطای معافیت می‌تواند به دلایل متعدد زیر باشد:

- حمایت از شکل‌گیری فرآیند تولید (معافیت ماشین‌آلات تولید و برخی از مواد اولیه)،
- حمایت از اشخاص و یا مناطق خاص (مبادلات مرزی، مناطق آزاد، معافیت‌های منطقه‌ای)،
- حمایت از بیماران (معافیت هیئت امنای ارزی معالجه بیماران)،
- ایجاد مزیت اقتصادی در مقابل بخش‌های رقیب (مناطق آزاد و ویژه اقتصادی)،
- ایجاد رونق اقتصادی برای اشخاص (معافیت‌های مرزنشینان، ملوانان، پیله‌وران و ...)،
- تسریع در انتقال سرمایه به بخش یا منطقه مورد نظر (مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، معافیت‌های منطقه‌ای)،
- ایجاد اشتغال در برخی مناطق (مبادلات مرزی، مناطق آزاد و ویژه، معافیت‌های منطقه‌ای)،

- کاهش هزینه‌های تحمیل شده به فعالان اقتصادی (مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، معافیت‌های منطقه‌ای).
- تسهیل تشریفات گمرکی (معافیت اقلام دفاعی، اهدایی، امدادی و ...).
- هماهنگی با مقررات بین‌المللی (معافیت‌های مندرج در موافقتنامه‌های منعقد شده با سایر کشورها).
- تسهیل روابط دیپلماتیک (معافیت‌های رؤسای کشورهای خارجی، مأموریت‌های سیاسی و کنسولی، سازمان ملل متحد، سفرا، سرکنسول‌ها، کنسول‌یاران و نظایر آن، معافیت هدایای رسمی دولت‌ها و یا هدایای اشخاص به دولت ایران).
- تشویق به استفاده از برخی رویه‌های تجاری (معافیت‌های ترانزیت، صادرات، ورود موقت و نظایر آن).
- تسهیل ورود و خروج مسافران (معافیت کالای همراه مسافر و کالاهای مستعمل همراه).
- تسهیل ورود و خروج افراد مقیم خارج (معافیت لوازم خانه و اشیای شخصی ایرانیان مقیم خارج و افراد فوت شده در خارج).
- تسهیل در مبادلات فرهنگی و برگزاری نمایشگاه‌ها و ... (معافیت ورود اشیای باستانی و ایرانی، موزه‌ها و نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری و کتابخانه‌ها و ...).
- کمک به تسهیل تجاری (مانند ظروف و لفاف‌های کالاهای وارداتی، ورود نمونه‌های تجاری بی‌بها).
- کمک به تسهیل حمل‌ونقل (معافیت سوخت و روغن مصرفی وسایل نقلیه).
- کمک به فرآیند دانداری در مرزها (معافیت نتاج دام‌هایی که برای تعلیف وارد و یا خارج می‌شوند).
- تسهیل فرآیند کمک‌رسانی و امداد و نجات (معافیت لوازم و اقدام امدادی و اهدایی به هلال احمر و سایر سازمان‌ها).
- با این حال «معافیت‌های منطقه‌ای» دارای اهداف خاصی هستند که می‌توان به برخی از آنها به شرح زیر اشاره کرد:
۱. کاهش نرخ بیکاری منطقه در صورت به‌کارگیری ساکنین بومی و محلی در فعالیت‌های خدمات بندری.
 ۲. آماده‌سازی کشور به صورت نمونه در برخی نقاط برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی.
 ۳. ایجاد انگیزه برای مبادلات رسمی و کاهش مبادلات غیر رسمی در مناطق قاچاق‌پذیر.

۴. کاهش سطح محرومیت منطقه،
۵. جلوگیری از مهاجرت بومیان،
۶. حداکثر بهره‌برداری از ظرفیت‌های بلااستفاده امکانات زیربنایی موجود در منطقه (ظرفیت تخلیه بندر، سیلو و انبارهای موجود در منطقه و...)
۷. جذب سرمایه‌گذاری خارجی و داخلی،
۸. کمک به آمایش سرزمین،
۹. توسعه صنعتی منطقه،
۱۰. افزایش امنیت مناطق مرزی.^۱

۴. بررسی آماری واردات از گمرکات کشور و واردات از مناطق دارای تخفیف سود بازرگانی

یکی از راه‌های سنجش اثربخشی تخفیف‌های اعطایی به برخی مناطق در قالب معافیت‌های منطقه‌ای و همچنین میزان هزینه‌های اعطای این معافیت، بررسی آماری واردات به تفکیک گمرکات کشور است. جهت بررسی این موضوع آخرین آمار ارائه شده توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران^۲ در ۱۰۳ گمرک کشور به شرح زیر جمع‌بندی و گمرکات دارای معافیت در جدول با زمینه تیره‌تر مشخص شده است.

جدول ۳. آمار واردات به تفکیک گمرکات مختلف کشور طی سال ۱۳۹۰

رتبه	گمرک	وزن (کیلوگرم)	ارزش دلاری	ارزش ریالی	سهم ارزشی
۱	شهیدرجایی	۱۲,۷۳۲,۰۴۸,۰۲۳	۲۵,۴۰۴,۲۰۹,۱۹۷	۲۷۵,۴۰۰,۸۵۲,۵۶۰,۳۹۱	۴۱
۲	بندر امام خمینی	۱۱,۴۳۷,۶۰۰,۱۶۵	۷,۲۴۶,۷۰۴,۰۷۹	۷۹,۰۰۴,۰۳۴۳,۴۶۲,۴۷۷	۱۲
۳	معاونت واردات و ترانزیت تهران	۹۷۳,۸۸۹,۴۴۰	۵,۹۱۶,۰۸۶,۰۶۱	۶۴,۶۳۶,۰۸۲,۳۲۵,۴۹۰	۱۰
۴	حوزه تجاری فرودگاه امام خمینی	۳۶,۴۹۶,۹۱۳	۴,۳۴۷,۹۳۳,۰۸۴	۴۷,۷۴۴,۰۳۳,۹۰۸,۷۴۰	۷
۵	منطقه آزاد بندر انزلی	۴,۷۳۰,۲۵۲,۸۶۰	۳,۴۹۲,۳۴۲,۵۳۵	۳۸,۱۶۴,۵۳۶,۳۱۹,۰۶۸	۶
۶	منطقه ویژه بوشهر ۱	۱,۲۹۷,۸۶۱,۱۷۲	۲,۳۶۹,۷۹۵,۲۴۵	۲۶,۰۰۷,۹۵۷,۲۳۱,۷۳۸	۴
۷	خرمشهر	۴۹۵,۵۰۶,۸۶۳	۱,۰۹۷,۸۱۲,۰۴۶	۱۱,۹۹۵,۷۸۹,۲۶۸,۳۹۴	۱/۸
۸	اصفهان	۱۰۲,۷۳۱,۴۵۷	۹۲۹,۶۰۰,۱۳۹	۱۰,۱۱۱,۶۸۸,۶۲۹,۶۵۹	۱/۵
۹	قزوین	۱۵۷,۶۸۵,۷۴۶	۸۸۴,۴۸۹,۹۶۳	۹,۶۹۷,۴۶۸,۵۶۸,۳۶۹	۱/۴

۱. مظفر ناصری طاهری، طرح ساماندهی تخفیفات سود بازرگانی اعطایی در گمرکات اجرایی کشور، مستندات ارائه شده در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۷/۱۰ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در پاسخ به نامه مورخ ۱۳۹۱/۷/۵ این مرکز با شماره ۱۴/۶۶/۶۳۹۶-۸۲.
۲. آمار مندرج در سایت رسمی گمرک جمهوری اسلامی ایران به آدرس:

رتبه	گمرک	وزن (کیلوگرم)	ارزش دلاری	ارزش ریالی	سهم ارزشی
۱۰	امیرآباد	۱,۴۸۵,۹۵۶,۲۹۰	۸۷۴,۴۶۳,۵۹۷	۹,۵۹۴,۱۶۲,۴۴۹,۹۹۳	۱/۴
۱۱	سهلان	۲۳۶,۰۶۶,۶۴۴	۶۸۲,۷۸۳,۱۶۴	۷,۴۹۳,۰۹۵,۰۸۹,۱۹۸	۱/۱
۱۲	منطقه آزاد چابهار	۱۴۷,۲۶۳,۵۷۲	۶۲۷,۸۰۵,۱۴۹	۶,۸۹۲,۷۰۰,۸۸۳,۷۳۲	۱/۰
۱۳	حوزه ۱ تجاری فرودگاه امام خمینی	۲,۹۵۹,۲۰۷	۵۵۵,۶۴۶,۳۹۸	۵,۷۹۲,۴۶۱,۷۸۷,۹۰۴	۰/۹
۱۴	منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان	۸۰,۱۲۶,۹۰۳	۵۲۵,۹۰۶,۹۶۹	۵,۶۹۶,۴۲۰,۱۸۲,۷۴۲	۰/۸
۱۵	بندر لنگه	۳۸۷,۴۴۲,۱۶۰	۵۱۴,۰۱۰,۵۸۷	۵,۶۸۳,۲۱۱,۰۱۷,۹۱۳	۰/۸
۱۶	بندر نوشهر	۷۰۸,۴۹۳,۰۴۱	۴۷۵,۲۸۵,۲۱۴	۵,۱۹۸,۹۷۴,۷۶۴,۱۱۲	۰/۸
۱۷	جلفا	۲۵۹,۷۱۴,۲۴۹	۴۷۰,۷۹۷,۴۷۸	۵,۱۲۹,۲۸۸,۹۱۵,۸۸۹	۰/۸
۱۸	بازرگان	۳۰۳,۱۰۰,۹۶۳	۴۵۹,۹۷۵,۲۵۵	۵,۰۱۲,۱۴۶,۰۵۰,۲۲۲	۰/۷
۱۹	منطقه ویژه پیام	۴۷,۰۵۲,۹۷۷	۳۷۷,۲۲۷,۰۳۸	۴,۱۲۳,۲۳۶,۷۰۳,۱۵۸	۰/۶
۲۰	مشهد	۲۱۶,۹۵۳,۷۹۸	۳۵۸,۱۲۹,۹۹۳	۳,۹۴۸,۶۶۰,۲۶۲,۵۹۳	۰/۶
۲۱	شهید باهنر	۱۶۲,۳۱۹,۵۱۶	۳۲۹,۵۴۶,۶۷۱	۳,۵۶۵,۸۵۷,۳۲۶,۱۹۶	۰/۵
۲۲	۲ منطقه ویژه اقتصادی بوشهر	۱۹۷,۱۶۲,۸۱۳	۲۸۵,۷۸۴,۷۱۴	۳,۱۵۹,۹۱۱,۸۰۴,۴۵۳	۰/۴۷
۲۳	شیراز	۶۲,۳۷۷,۵۰۰	۲۷۷,۹۶۹,۸۷۵	۳,۰۹۶,۳۵۴,۴۳۴,۴۲۰	۰/۴۶
۲۴	ارومیه	۸۸,۵۱۴,۵۷۲	۱۹۹,۵۳۱,۹۶۶	۲,۱۶۵,۷۲۵,۰۷۶,۲۱۶	۰/۳۲
۲۵	بم	۳۵,۱۶۰,۸۶۹	۱۹۳,۹۶۴,۳۸۸	۲,۱۲۵,۸۸۰,۵۲۲,۱۵۸	۰/۳۲
۲۶	اراک	۱۱۸,۷۵۴,۳۱۶	۱۹۱,۸۳۳,۰۱۷	۲,۰۹۰,۳۷۲,۵۷۷,۴۶۲	۰/۳۱
۲۷	منطقه آزاد حسن رود	۲۵,۹۲۲,۰۹۱	۱۹۱,۴۳۳,۷۹۳	۲,۰۸۴,۸۶۹,۴۷۴,۶۷۸	۰/۳۱
۲۸	معاونت صادرات تهران	۳۶,۵۰۵,۵۰۰	۱۸۴,۹۱۶,۹۷۸	۱,۹۱۳,۳۱۶,۳۶۵,۲۳۶	۰/۲۸
۲۹	گناوه	۸۰,۸۴۷,۰۸۴	۱۶۶,۵۲۰,۳۶۹	۱,۸۲۷,۷۰۲,۱۵۶,۴۹۷	۰/۲۷
۳۰	سرخس	۲۵۵,۴۴۹,۶۰۹	۱۵۸,۸۵۶,۸۱۷	۱,۷۵۲,۴۸۰,۰۶۹,۹۲۲	۰/۲۶
۳۱	یزد	۶۴,۹۸۱,۶۹۸	۱۵۸,۹۰۸,۳۱۱	۱,۷۳۴,۲۶۰,۴۹۹,۲۷۷	۰/۲۶
۳۲	زاهدان	۱۶۸,۴۹۳,۳۱۴	۱۳۶,۱۴۳,۰۶۹	۱,۴۷۹,۸۲۲,۸۶۲,۹۲۷	۰/۲۲
۳۳	حوزه ۵ مهرآباد	۲,۱۵۴,۷۵۴	۱۴۰,۳۳۳,۲۲۷	۱,۴۷۶,۱۳۸,۱۶۵,۱۴۷	۰/۲۲
۳۴	کیش	۲۲,۰۶۵,۲۴۳	۱۲۲,۳۳۵,۵۲۰	۱,۳۲۵,۰۵۶,۷۳۰,۴۲۲	۰/۲۰
۳۵	سیرجان	۳۴,۳۲۷,۳۶۱	۱۱۴,۸۹۲,۷۹۴	۱,۲۶۲,۵۲۶,۷۷۶,۷۲۵	۰/۱۹
۳۶	زنجان	۲۲,۳۴۲,۱۳۸	۱۱۰,۱۵۷,۵۴۱	۱,۲۰۰,۶۹۸,۵۵۴,۹۱۴	۰/۱۸
۳۷	قشم	۲۲,۲۱۶,۰۸۷	۱۰۳,۸۸۷,۲۵۱	۱,۱۵۸,۳۶۰,۵۵۹,۱۴۵	۰/۱۷
۳۸	سرو	۱۲۸,۸۶۴,۴۴۰	۱۰۱,۲۴۱,۶۰۶	۱,۰۹۵,۸۷۰,۶۲۸,۹۶۱	۰/۱۶
۳۹	چابهار	۱۳۴,۷۴۶,۶۱۴	۹۰,۳۴۶,۹۵۵	۹۴۵,۵۳۶,۹۹۲,۱۴۱	۰/۱۴
۴۰	سمنان	۲۳,۹۶۲,۵۴۸	۸۱,۹۰۴,۷۵۷	۸۸۷,۸۴۶,۳۲۴,۴۲۰	۰/۱۳
۴۱	آبادان	۳۶,۶۷۶,۳۳۱	۷۸,۳۵۸,۹۷۱	۸۵۹,۲۵۳,۷۱۲,۲۳۹	۰/۱۳
۴۲	اردبیل	۳۳,۱۲۶,۲۳۰	۷۳,۴۷۳,۱۰۰	۷۹۳,۷۵۹,۸۹۲,۰۳۸	۰/۱۲
۴۳	آستارا	۱۳۸,۶۲۹,۱۶۱	۶۶,۳۰۶,۳۸۶	۷۱۷,۲۴۵,۹۰۳,۶۲۲	۰/۱۱
۴۴	شهرکرد	۱۷,۷۷۲,۶۵۵	۶۶,۰۱۳,۱۲۰	۷۱۶,۷۸۴,۷۳۷,۶۴۶	۰/۱۱
۴۵	مجتمع فولاد مبارکه	۳,۹۷۷,۳۱۵	۶۱,۲۹۶,۹۵۹	۶۶۵,۴۵۲,۹۸۰,۹۶۶	۰/۱۰
۴۶	ذوب آهن اصفهان	۵۶,۲۶۲,۱۳۱	۵۱,۷۳۹,۷۷۷	۵۶۶,۹۴۲,۱۳۷,۶۱۶	۰/۰۸

رتبه	گمرک	وزن (کیلوگرم)	ارزش دلاری	ارزش ریالی	سهم ارزشی
۴۷	اینچه برون	۱۹,۹۸۴,۰۰۱	۳۳,۴۷۴,۳۴۹	۳۶۵,۲۰۸,۲۹۴,۸۰۳	۰/۰۵۴
۴۸	فریدون کنار	۴۸,۱۰۲,۴۶۰	۲۸,۹۷۶,۶۰۱	۳۲۲,۰۰۸,۴۵۴,۴۰۵	۰/۰۴۸
۴۹	کرمانشاه	۱۲,۷۳۸,۸۳۰	۲۹,۲۱۸,۸۵۵	۳۱۹,۱۴۷,۲۷۳,۸۷۹	۰/۰۴۷
۵۰	اهواز	۱,۹۴۰,۶۶۷	۲۹,۳۹۷,۱۱۵	۳۱۱,۰۱۵,۶۵۹,۷۰۳	۰/۰۴۶
۵۱	سنندج	۱۸,۱۲۲,۲۲۶	۲۷,۲۲۷,۲۷۵	۲۹۴,۰۷۹,۰۹۵,۳۴۹	۰/۰۴۴
۵۲	بازارچه شوشمی	۱۹,۴۳۹,۹۵۱	۲۵,۳۰۰,۸۴۴	۲۸۰,۵۷۶,۵۶۱,۵۰۷	۰/۰۴۲
۵۳	منطقه ویژه عملویه (انرژی پارس)	۱۹,۱۴۱,۸۹۳	۲۵,۳۲۴,۹۶۴	۲۷۹,۷۷۱,۶۵۳,۶۸۹	۰/۰۴۲
۵۴	تبریز	۱۳,۲۹۰,۱۱۲	۲۶,۲۹۸,۹۷۲	۲۷۷,۵۸۹,۹۷۲,۷۸۵	۰/۰۴۱
۵۵	خوی	۱۱,۵۹۹,۹۹۵	۲۳,۹۷۵,۴۱۴	۲۶۱,۲۸۳,۶۳۶,۸۲۷	۰/۰۳۹
۵۶	دیر	۱۶,۸۳۸,۱۳۳	۲۳,۲۵۰,۷۶۷	۲۵۵,۵۸۰,۰۴۷,۸۹۶	۰/۰۳۸
۵۷	کرمان	۳,۵۳۱,۸۱۳	۱۸,۸۹۸,۱۸۷	۲۰۳,۹۶۶,۵۲۴,۶۵۵	۰/۰۳۰
۵۸	همدان	۳,۸۱۹,۳۳۲	۱۷,۵۷۹,۰۳۰	۱۹۳,۲۲۷,۵۹۹,۶۲۳	۰/۰۲۹
۵۹	میرجاوه	۳۳,۷۸۳,۸۳۳	۱۶,۲۸۷,۹۸۳	۱۹۱,۱۸۷,۵۳۱,۲۶۳	۰/۰۲۸
۶۰	پیشین	۲۵,۵۵۹,۵۰۵	۱۵,۷۹۹,۲۴۷	۱۶۷,۷۸۹,۰۰۴,۵۳۹	۰/۰۲۵
۶۱	کنگان	۵,۳۵۷,۰۳۶	۱۳,۴۴۲,۴۴۴	۱۴۵,۰۰۶,۵۰۴,۱۷۷	۰/۰۲۲
۶۲	بوالخیر	۵,۴۵۵,۸۷۳	۹,۷۲۸,۱۵۶	۱۰۵,۵۶۸,۹۳۳,۸۸۹	۰/۰۱۶
۶۳	بازارچه ساری سو	۳,۷۵۳,۱۹۹	۹,۴۵۰,۳۶۶	۱۰۳,۹۱۸,۴۹۵,۶۱۵	۰/۰۱۵
۶۴	خرم آباد	۲,۶۳۶,۶۳۹	۸,۵۸۸,۷۳۸	۹۴,۰۲۴,۹۶۰,۸۳۸	۰/۰۱۴
۶۵	ریگ	۲,۹۹۵,۴۳۹	۸,۴۴۲,۳۵۵	۹۲,۸۲۰,۰۶۳,۱۰۳	۰/۰۱۴
۶۶	دیلیم	۳,۱۴۸,۸۸۳	۸,۴۴۳,۶۵۵	۹۱,۸۳۱,۶۴۴,۶۵۱	۰/۰۱۴
۶۷	ایلام	۹,۵۳۶,۳۳۰	۷,۸۹۴,۵۰۶	۸۴,۷۰۷,۱۰۲,۳۶۲	۰/۰۱۳
۶۸	بازارچه سرو	۶,۴۶۴,۵۶۰	۷,۲۹۱,۶۳۵	۷۷,۴۸۸,۷۰۷,۶۶۲	۰/۰۱۲
۶۹	امور نمایشگاهی تهران	۹۹۷,۶۴۶	۶,۵۹۷,۸۸۶	۷۱,۶۹۳,۹۷۱,۷۹۵	۰/۰۱۱
۷۰	بجنورد	۸,۳۷۴,۰۸۷	۶,۵۶۸,۵۸۵	۷۰,۳۲۰,۹۵۱,۵۵۹	۰/۰۱۰
۷۱	دوغارون	۶,۷۶۶,۳۵۶	۴,۵۱۷,۳۷۳	۴۹,۲۹۷,۴۱۹,۲۰۲	۰/۰۰۷
۷۲	بازارچه رازی-خوی	۱,۴۴۳,۸۵۸	۴,۰۳۷,۷۹۴	۴۳,۸۳۳,۵۰۱,۰۷۲	۰/۰۰۷
۷۳	بیله سوار	۱۷,۵۱۴,۷۵۵	۳,۵۲۸,۴۱۴	۳۹,۰۷۹,۱۱۸,۸۶۵	۰/۰۰۶
۷۴	سجافی	۱,۲۳۱,۲۳۲	۳,۱۷۸,۳۶۸	۳۴,۶۶۵,۱۵۵,۱۳۶	۰/۰۰۵
۷۵	قم	۵,۱۷۸,۲۹۵	۲,۹۴۳,۳۳۷	۳۳,۸۶۲,۴۲۲,۲۷۹	۰/۰۰۵
۷۶	باشماق	۲,۲۹۸,۸۶۶	۲,۰۸۸,۹۳۳	۲۲,۵۳۹,۸۹۴,۸۸۵	۰/۰۰۳
۷۷	بازارچه سیف سقز	۱,۵۸۵,۲۶۸	۱,۹۳۳,۷۲۹	۲۰,۸۸۲,۵۸۱,۹۲۰	۰/۰۰۳
۷۸	حوزه ۳ امانات پستی	۲۰,۵۱۴	۱,۶۸۷,۶۸۶	۱۸,۳۱۱,۴۱۵,۴۱۷	۰/۰۰۳
۷۹	باجگیران	۲,۲۵۰,۸۳۳	۱,۳۶۵,۲۶۷	۱۴,۸۶۴,۳۸۵,۴۳۳	۰/۰۰۲
۸۰	خمیر	۵۰۶,۳۶۳	۱,۳۳۵,۲۴۵	۱۴,۳۸۰,۳۰۵,۱۳۸	۰/۰۰۲
۸۱	بازارچه میرجاوه	۴۵۹,۵۰۰	۹۹۵,۹۵۴	۱۱,۹۱۰,۲۳۲,۸۶۲	۰/۰۰۲
۸۲	بیرجند	۵۶۵,۳۹۱	۹۹۰,۸۳۹	۱۰,۴۴۰,۷۱۵,۰۱۱	۰/۰۰۲
۸۳	تیاب	۷۸۶,۵۳۶	۷۸۴,۹۲۲	۸,۵۵۲,۳۰۵,۵۰۰	۰/۰۰۱۳

رتبه	گمرک	وزن (کیلوگرم)	ارزش دلاری	ارزش ریالی	سهم ارزشی
۸۴	بازارچه یزدان	۲,۱۱۹,۲۷۵	۶۱۵,۰۷۷	۶,۸۳۶,۵۳۵,۸۷۸	۰/۰۰۱۰
۸۵	کرگان	۳۰۵,۵۵۵	۳۰۳,۶۰۱	۳,۴۳۱,۱۱۸,۶۹۴	۰/۰۰۰۵
۸۶	ساری	۴۶,۴۳۱	۳۱۹,۰۷۷	۳,۳۴۰,۳۳۱,۳۴۲	۰/۰۰۰۵
۸۷	معاونت حقوقی تهران	۹۰,۵۵۹	۲۶۱,۹۶۵	۲,۸۲۱,۶۵۱,۲۲۸	۰/۰۰۰۴
۸۸	بازارچه گلورده	۴۳۵,۴۰۰	۲۲۴,۱۱۲	۲,۳۹۳,۶۵۹,۰۹۳	۰/۰۰۰۴
۸۹	بازارچه پیرانشهر-تمرچین	۸۱,۶۱۹	۲۰۵,۸۳۲	۲,۳۱۹,۴۳۸,۴۹۷	۰/۰۰۰۳
۹۰	بانہ	۴۸۰,۳۹۶	۱۵۳,۹۹۷	۱,۶۵۱,۲۸۰,۳۷۴	۰/۰۰۰۲
۹۱	سیریک	۹۶,۶۸۰	۱۰۸,۷۵۹	۱,۱۷۲,۹۶۵,۳۶۰	۰/۰۰۰۲
۹۲	پتروشیمی بندرامام خمینی	۴۲,۰۲۷	۷۷,۱۵۶	۸۲۳,۶۹۳,۹۴۹	۰/۰۰۰۱۲
۹۳	بازارچه صنم بلاغی	۲۶,۴۴۳	۶۹,۶۸۶	۸۲۲,۹۴۷,۵۸۴	۰/۰۰۰۱۲
۹۴	پیرانشهر	۲۳,۳۹۷	۷۵,۰۳۰	۸۰۲,۰۶۷,۳۲۲	۰/۰۰۰۱۲
۹۵	لطف آباد	۱۸۶,۸۰۰	۷۰,۶۸۸	۷۴۸,۸۵۲,۶۷۵	۰/۰۰۰۱۱
۹۶	بازارچه سیرانبند	۱۶,۲۴۷	۴۱,۲۹۹	۴۴۲,۴۶۲,۳۸۶	۰/۰۰۰۰۷
۹۷	بازارچه میلک	۸۰,۵۹۰	۳۳,۰۶۷	۳۴۹,۲۲۰,۴۷۹	۰/۰۰۰۰۵
۹۸	بازارچه ماهیرود	۳۴,۸۰۰	۱۵,۸۲۹	۱۶۴,۶۸۲,۳۱۵	۰/۰۰۰۰۲
۹۹	بازارچه پرویزخان	۴,۳۹۰	۱۳,۱۷۰	۱۴۴,۳۴۳,۲۰۰	۰/۰۰۰۰۲
۱۰۰	خسروی	۱۴,۷۸۰	۶,۵۳۶	۶۹,۸۳۴,۱۲۵	۰/۰۰۰۰۱۰
۱۰۱	بازارچه کیله سردشت	۱,۵۲۳	۵,۲۶۲	۵۵,۷۲۲,۵۶۱	۰/۰۰۰۰۰۸
۱۰۲	چوئیده	۸۰۳	۲,۱۷۹	۲۳,۴۶۳,۲۲۱	۰/۰۰۰۰۰۳
۱۰۳	یاسوج	۷۲۵	۷۷۴	۸۰,۴۱۰,۷۷۸	۰/۰۰۰۰۰۱
	جمع کل		۳۸,۳۷۹,۱۹۴,۹۸۱	۶۱۸,۰۸۰,۱۹۰,۰۰۷	۱۰۰

مأخذ: آمار مندرج در سایت رسمی گمرک جمهوری اسلامی ایران به آدرس:

<http://www.irica.gov.ir/Portal/Home/ShowPage.aspx>

توضیح: در آمار واردات کشور به تفکیک گمرکات در سال ۱۳۹۰ وارداتی از دو گمرک جاسک و هرمز که دارای معافیت سود بازرگانی نیز هستند، ثبت نشده است.

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود از ۱۰۳ گمرکی که در سال ۱۳۹۰ از آنها واردات به ثبت رسیده است، گمرکات دارای معافیت و تخفیف سود بازرگانی در رتبه‌های ۲، ۶، ۷، ۱۵، ۱۷، ۲۲، ۲۹، ۳۹، ۴۱، ۵۶، ۶۱، ۶۶ و ۱۰۲ قرار گرفته‌اند.

سهم گمرکات مذکور از کل واردات، گویای آن است که از میان ۱۰۳ گمرک فعال در حوزه واردات، بندر شهید رجایی با بیش از ۴۱ درصد در صدر مبادی وارداتی کشور قرار دارد. همچنین ۱۰ گمرک اول بیش از ۸۵ درصد، ۲۰ گمرک اول بیش از ۹۳ درصد و ۵۰ گمرک اول ۹۹/۵ درصد واردات را به خود اختصاص داده‌اند که حاکی از تمرکز بیش از حد واردات در چند گمرک خاص است.

جدول ۴. آمار واردات از گمرکات دارای تخفیف در پرداخت حقوق ورودی طی سال ۱۳۹۰

و سنجش هزینه حقوق ورودی تخفیف داده شده

رتبه در کل گمرکات	نام گمرک	ارزش دلاری واردات	سهم واردات از کل	درصد تخفیف	میزان تخمینی حقوق ورودی (ریال)	میزان تخمینی حقوق ورودی در صورت عدم تخفیف (ریال)	هزینه حقوق ورودی تخفیف داده شده (ریال)
۲	بندر امام خمینی	۷,۲۴۶,۷۰۴,۰۷۹	۱۲	۱۰	۹,۴۸۴,۸۴۱,۲۱۵,۴۹۷	۱۰,۵۳۸,۷۱۲,۴۶۱,۶۶۴	۱,۰۵۳,۸۷۱,۲۴۶,۱۶۶
۶	منطقه ویژه بوشهر ۱	۲,۳۶۹,۷۹۵,۲۴۵	۴	۲۰	۳,۱۲۰,۹۵۴,۸۶۷,۸۰۹	۳,۹۰۱,۱۹۳,۵۸۴,۷۶۱	۷۸۰,۲۳۸,۷۱۶,۹۵۲
۷	خرمشهر	۱,۰۹۷,۸۱۲,۰۴۶	۱/۸	۲۵	۱,۴۳۹,۴۹۴,۷۱۲,۲۰۷	۱,۹۱۹,۳۲۶,۲۸۲,۹۴۳	۴۷۹,۸۳۱,۵۷۰,۷۳۶
۱۵	بندر لنگه	۵۱۴,۰۱۰,۵۸۷	۰/۸	۲۰	۶۸۱,۹۸۵,۳۲۲,۱۵۰	۸۵۲,۴۸۱,۶۵۲,۶۸۷	۱۷۰,۴۹۶,۳۳۰,۵۳۷
۱۷	جلفا	۴۷۰,۷۹۷,۴۷۸	۰/۸	۱۵	۶۱۵,۵۱۴,۶۶۹,۹۰۷	۷۲۴,۱۳۴,۹۰۵,۷۷۳	۱۰۸,۶۲۰,۲۳۵,۸۶۶
۲۲	۲ منطقه ویژه بوشهر	۲۸۵,۷۸۴,۷۱۴	۰/۴۷	۲۰	۳۷۹,۱۸۹,۴۱۶,۵۳۴	۴۷۳,۹۸۶,۷۷۰,۶۶۸	۹۴,۷۹۷,۳۵۴,۱۳۴
۲۹	گناوه	۱۶۶,۵۲۰,۳۶۹	۰/۲۷	۲۰	۲۱۹,۳۲۴,۲۵۸,۷۸۰	۲۷۴,۱۵۵,۳۲۳,۴۷۵	۵۴,۸۳۱,۰۶۴,۶۹۵
۳۹	چابهار	۹۰,۳۴۶,۹۵۵	۰/۱۴	۱۰	۱۱۳,۴۶۴,۴۳۹,۰۵۷	۱۲۶,۰۷۱,۵۹۸,۹۵۲	۱۲,۶۰۷,۱۵۹,۸۹۵
۴۱	آبادان	۷۸,۳۵۸,۹۷۱	۰/۱۳	۲۰	۱۰۳,۱۱۰,۴۴۵,۴۶۹	۱۲۸,۸۸۸,۰۵۶,۸۳۶	۲۵,۷۷۷,۶۱۱,۳۶۷
۵۶	دیر	۲۳,۲۵۰,۷۶۷	۰/۰۳۸	۲۰	۳۰,۶۶۹,۶۰۵,۷۴۸	۳۸,۳۳۷,۰۰۷,۱۸۴	۷,۶۶۷,۴۰۱,۴۳۷
۶۱	کنگان	۱۳,۴۴۲,۴۴۴	۰/۰۲۲	۲۰	۱۷,۴۰۰,۷۸۰,۵۰۱	۲۱,۷۵۰,۹۷۵,۶۲۷	۴,۳۵۰,۱۹۵,۱۲۵
۶۶	دیلم	۸,۴۴۳,۶۵۵	۰/۰۱۴	۲۰	۱۱,۰۱۹,۷۹۷,۳۵۸	۱۳,۷۷۴,۷۴۶,۶۹۸	۲,۷۵۴,۹۴۹,۳۴۰
۱۰۲	چوئبده	۲,۱۷۹	۰/۰۰۰۰۰۳	۲۰	۲,۸۱۵,۵۸۷	۳,۵۱۹,۴۸۳	۷۰۳,۸۹۷
	جمع گمرکات دارای تخفیف	۱۲,۳۶۵,۲۶۹,۴۹۱	۲۰	-	۱۶,۲۱۶,۹۷۲,۳۴۶,۶۰۲	۱۹,۰۱۲,۸۱۶,۸۸۶,۷۴۹	۲,۷۹۵,۸۴۴,۵۴۰,۱۴۷
	جمع کل	۶۱,۸۰۸,۱۹۰,۰۰۷	۱۰۰	-	۸۰,۷۶۵,۰۳۹,۰۴۷,۰۳۰		

مأخذ: محاسبات محقق براساس همان.

توضیحات:

۱. در آمار واردات کشور به تفکیک گمرکات در سال ۱۳۹۰ وارداتی از دو گمرک جاسک و هرمز که دارای معافیت سود بازرگانی نیز هستند ثبت نشده است.

۲. میزان ریالی حقوق ورودی اخذ شده در هر گمرک براساس نرخ موثر ۱۲ درصدی در کل کشور تخمین زده شده است.

جدول فوق بیانگر نکات ذیل است:

- از حدود ۶۱ میلیارد دلار واردات انجام شده در سال ۱۳۹۰ بیش از ۲۰ درصد آن یعنی حدود ۱۲/۳ میلیارد دلار از گمرکات دارای تخفیف در سود بازرگانی است.
- گمرکات مورد نظر دارای تخفیف‌های ۱۰، ۱۵، ۲۰ و ۲۵ درصدی بوده‌اند.
- از ۸۰,۷۶۵ میلیارد ریال حقوق ورودی تخمینی اخذ شده در کشور در سال ۱۳۹۰ برآورد می‌شود که حدود ۱۶,۲۱۶ میلیارد ریال از گمرکات دارای تخفیف اخذ شده باشد.
- براساس محاسبات انجام شده و میزان تخفیف‌های متفاوت در هر گمرک، در صورت عدم ارائه تخفیف میزان حقوق ورودی اخذ شده (با فرض ثبات میزان واردات) می‌توانست از ۱۶,۲۱۶ میلیارد ریال به ۱۹,۰۱۲ میلیارد ریال افزایش یابد.

۵. میزان هزینه تخفیف داده شده از گمرکات مورد بررسی در سال ۱۳۹۰ رقمی حدود ۲۰۷۹۵ میلیارد ریال برآورد می‌شود.

۵. تحلیل اثربخشی معافیت‌های منطقه‌ای در قالب تخفیف سود بازرگانی

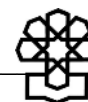
در بخش قبل مشاهده شد در برخی موارد، وضع معافیت به دلایل متعدد نه تنها اجتناب‌ناپذیر، بلکه ضروری نیز تلقی می‌شود. ولی این موضوع در تمامی انواع معافیت‌ها مصداق ندارد. هرچند معافیت با یک یا چند هدف خاص اعمال می‌شود، ولی این موضوع می‌تواند مورد بررسی قرار گیرد که اولاً آیا معافیت مذکور به اهداف خود رسیده است یا خیر؟ و ثانیاً تحقق این اهداف با چه هزینه‌هایی روبرو بوده است؟ اگر مجموع منافع حاصل از معافیت وضع شده و تحقق هدف مورد نظر از مجموع هزینه‌های حاصل از اجرای آن بیشتر باشد، استمرار معافیت مذکور قابل توصیه است و اگر نه تجدید نظر در آن و یا تعدیل آن ضروری است.

در خصوص اثربخشی و یا عدم اثربخشی معافیت‌های منطقه‌ای در قالب ارائه تخفیف سود بازرگانی، نکاتی مطرح است که در ذیل به برخی از آنها اشاره می‌شود:

۱. گمرکات برخوردار از معافیت منطقه‌ای و تخفیف سود بازرگانی در رتبه‌های متفاوتی از نظر جذب واردات قرار دارند. برای مثال از میان ۱۰۳ گمرکی که در سال ۱۳۹۰ از آنها واردات انجام شده است، گمرک بندر امام که از ۱۰ درصد تخفیف برخوردار است در رتبه ۲ قرار دارد و گمرک چوئبده که از ۲۰ درصد تخفیف برخوردار است در رتبه ۱۰۲ قرار گرفته است. این امر نشان‌دهنده آن است که اعطای تخفیف شرط لازم و کافی برای افزایش واردات و ایجاد رونق در منطقه مذکور محسوب نشده و برخی از گمرکات علیرغم اعطای تخفیف بالا نتوانسته‌اند از معافیت مذکور در سطح تجاری بهره‌مند شوند.

۲. هر چند ۱۳ گمرک دارای تخفیف سود بازرگانی در سال ۱۳۹۰ حدود ۲۰ درصد واردات را به خود اختصاص داده‌اند با این حال بخش اصلی این واردات در برخی گمرکات متمرکز شده است. برای مثال گمرک بندر امام به تنهایی ۱۲ درصد واردات کشور را به خود اختصاص داده و مجموع واردات انجام شده از ۸ گمرک دارای تخفیف، بوشهر (۲)، گناوه، چابهار، آبادان، دیر، کنگان، دیلم و چوئبده تنها حدود ۱ درصد کل واردات کشور را شامل می‌شود. از این رو می‌توان عنوان کرد که گمرکات مذکور نقش و سهم قابل توجهی در جذب منابع به‌عنوان یکی از مبادی وارداتی ایفا نکرده‌اند هر چند ممکن است اعطای این معافیت موجب رونق نسبی در واردات در همان مناطق شده باشد.

۳. بخشی از دلایل عدم امکان توسعه و استفاده از ظرفیت‌های موجود در بنادر علیرغم تخفیف

سود بازرگانی به محدودیت‌های موجود در بنادر از نظر امکان پهلوگیری کشتی‌های باری بزرگ باز می‌گردد. در شرایط کنونی از نظر نرخ بازدهی نسبت به مقیاس در خرید، حمل‌ونقل و تخلیه و بارگیری، تجارت در سطح خرد دارای بازدهی مناسبی نبوده و با تجارت در سطح کلان قابل رقابت نیست. از این رو تنها بازرگانانی که به واردات در سطح کلان می‌پردازند می‌توانند از مزیت بازدهی به مقیاس حاصله استفاده نمایند. در این میان برخی معیارها مانند سطح آبخور و عمق بندر در پهلوگیری کشتی‌های تجاری مؤثر بوده و برای مثال اگر سطح آبخور بندر زیر ۱۰ متر باشد امکان ورود کشتی‌های کانتینری به بندر وجود ندارد. از این نظر بسیاری از بنادر دارای ضعف‌های ساختاری بوده و علیرغم اعطای معافیت، حجم عمده کشتی‌های تجاری به سمت بنادر با آبخور بیشتر هدایت می‌شوند.

۴. یکی دیگر از مسائل مهمی که موجب انتقال کالاهای تجاری و کانتینری به یک یا چند بندر خاص می‌شود، وجود پس‌کرانه‌های بندری است، امکانات مربوط به تخلیه و بارگیری، انبارهای سرباز و مسقف، برخورداری از زیرساخت‌های مناسب جهت حمل‌ونقل کالا از بندر و گمرک به سرزمین اصلی مانند راه‌آهن، جاده ترانزیتی و نظایر آن و ... موجب می‌شود که تمایل واردکنندگان به برخی از گمرکات کشور بیشتر باشد.

برای مثال اعطای تخفیف سود بازرگانی شاید هزینه ترخیص را اندکی پایین بیاورد، ولی هدف نهایی بازرگان، انتقال کالا به گمرک نیست، بلکه کالای مذکور باید به دست مشتری در بازار برسد و وجود پس‌کرانه‌ها و زیرساخت‌های مناسب بعد از گمرک و بندر یکی از عوامل تمرکز ورود کالا در یک یا چند گمرک خاص می‌باشد.

۵. یکی دیگر از مشکلات پیش‌روی معافیت‌های منطقه‌ای که به کم‌اثر شدن این موضوع می‌انجامد، عدم توجه به مسائل کارشناسی و مطالعاتی در فرآیند انتخاب و تعیین گمرکات دارای تخفیف است. در جلسه^۱ برگزار شده جهت بررسی این موضوع، تمامی طرفین ذیربط در سیاستگذاری این حوزه (شامل بخش اقتصادی (صنعتی) وزارت صنعت، معدن و تجارت، بخش مقرراتی (بازرگانی) وزارت صنعت، معدن و تجارت و گمرک جمهوری اسلامی ایران (دستگاه مجری)) به این نکته اشاره کرده‌اند که فرآیند انتخاب و اضافه شدن مناطق دارای تخفیف سود بازرگانی و تسری این معافیت به مناطق دیگر، بیشتر از اینکه تابع اصول کارشناسی باشد تابع فرآیند چانه‌زنی است و دلیل اصلی نیز آن است که هیچ ضابطه و معیار مشخصی برای شمول و یا عدم شمول و یا موافقت و مخالفت با تسری این معافیت به مناطق دیگر تدوین نشده و دستگاه‌های تخصصی در بیشتر موارد با این موضوع از نظر کارشناسی در ابتدا مخالفت کرده‌اند با این حال

۱. جلسه مورخ ۱۳۹۱/۷/۱۰ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، پیرو مکاتبات رسمی مورخ ۱۳۹۱/۷/۵ با شماره ۸۲-۱۴/۶۶/۱۳۹۶

توجیهات مربوط به مسئولان منطقه‌ای و استانی معمولاً دلیل اصلی تصویب معافیت و الحاق و افزایش تعداد این مناطق علیرغم مخالفت کارشناسی دستگاه‌ها بوده است.

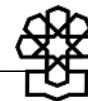
در بیان ضوابط و معیارهای مورد نظر برای این مناطق الزاماً باید به عوامل مختلف آمایش سرزمین در حوزه‌های اقتصادی، زیربنایی، اجتماعی، امنیتی، سیاسی و شاخص‌هایی مانند سنجش تأثیرپذیری توسعه منطقه از تخفیف اعطایی، ظرفیت پذیرش تجارت، قاچاق‌پذیری منطقه، میزان مهاجرت، درصد توسعه‌یافتگی و... توجه کرد و تأمل در مواردی از جمله توانمندی حمل‌ونقل جاده‌ای و ریلی استان، سنجش امکان ورود کشتی‌هایی با ظرفیت بالا (آبخور بیش از ۱۰ متر)، میزان سرمایه‌گذاری‌های بندری و گمرکی، توانمندی‌های صنعتی منطقه جهت بهره‌برداری هر چه بیشتر از این معافیت‌ها در داخل استان جهت ایجاد اشتغال مولد و پایدار، امکانات و ظرفیت تخلیه و بارگیری بنادر و گمرکات و امکانات زیربنایی این مناطق و... را ضروری می‌نماید.

برای مثال یکی از مناطقی که با توجه به پیشینه تجاری از ظرفیت بالایی برای استفاده از این معافیت‌ها برخوردار است، ولی تاکنون این معافیت به آن تسری پیدا نکرده است، نقاط مرزی غرب کشور است که با تدوین ضوابط خاص برای این معافیت، می‌توان امتیاز مذکور را به تمامی مرزها و گمرکات دارای مزیت تسری داد.^۱

۶. هرچند وضع معافیت‌های منطقه‌ای با بیان اهداف مشخصی انجام شده است، ولی در عمل این معافیت‌ها دارای هزینه‌هایی نیز هستند. اصلی‌ترین هزینه این معافیت‌ها، آن بخش از حقوق ورودی است که به واسطه اعمال تخفیف وصول نمی‌شود. با عنایت به برآورد انجام شده در این تحقیق میزان تخفیف اعطایی در سال ۱۳۹۰ رقمی حدود ۲۷۹۵ میلیارد ریال تخمین زده می‌شود. بنابراین واضح است که معافیت مذکور به کاهش درآمد مالیاتی منجر می‌شود.

۷. یکی از انتقادهایی که در خصوص معافیت‌های منطقه‌ای مطرح است، عدم حصول اهداف توسعه منطقه‌ای است، هرچند مطالعه جامع و علمی در خصوص این موضوع ارائه نشده است، با این حال برخی از منتقدین به این نکته اشاره دارند که علیرغم برخورداری این منطقه از معافیت، هیچ یک از مزایای آن به منطقه مذکور نمی‌رسد و عمده سرمایه‌گذاران و بازرگانانی که از این معافیت بهره می‌برند افرادی هستند که کالاهای وارداتی دارای معافیت را به مرکز کشور منتقل می‌نمایند. در این تفسیر مناطق مرزی و گمرکات و بنادر برخوردار از این معافیت، تنها تشریفات گمرکی این رویه را متقبل شده و منافع آن به استان‌های برخوردار منتقل می‌شود، ضمن اینکه افرادی که از این معافیت و تخفیف برخوردار می‌شوند، الزامی برای فروش کالاهای خود به قیمت مناسب‌تر ندارند و

۱. موضوع نامه مورخ ۱۳۹۱/۴/۶ آقای امید کریمیان نماینده مریوان و سروآباد با شماره ۵۵۰۴۲۲۶۷.

تنها از این طریق عوایدی رانت‌گونه نصیب ایشان می‌شود.

۸. از دیگر هزینه‌های اعمال معافیت‌های منطقه‌ای بی‌توجهی به نتایج این‌گونه معافیت‌ها در مناطق همجوار غیربرخوردار است. معمولاً این‌گونه معافیت‌ها در صورتی که با مطالعه و بررسی کامل و جامع انجام نشود و قبل از اجرا درجه تأثیر آنها بر مناطق همجوار سنجش نشود به عدم بهره‌مندی از حداکثر ظرفیت بندر و گمرک استان‌های همجوار، بی‌انگیزگی در سرمایه‌گذاری جهت تجهیز بنادر و گمرکات همجوار غیربرخوردار و در نهایت ایجاد رکود و عدم بهره‌مندی از امکانات و زیرساخت‌های مناطق همجوار منجر خواهد شد.

۹. یکی دیگر از مشکلاتی که در بحث اعمال معافیت‌ها وجود دارد، همپوشانی آنهاست. در حال حاضر معافیت‌های متعدد در قالب‌های مختلف از قبیل معافیت از مالیات بر ارزش‌افزوده، معافیت‌های ته‌لنجی‌ها، معافیت گذرهای مرزی، معافیت تعاونی‌های مرزنشین، معافیت‌های مناطق محروم و مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و معافیت‌های منطقه‌ای و ... وجود دارند. نکته‌ای که در این زمینه مطرح است آن است که در زمانی که اشخاص از نظر ضوابط، شامل بیش از یکی از این معافیت‌ها شوند، شرایط اجرایی به چه نحوی است و کدام یک از این معافیت‌ها دارای ارجحیت است.

خلاصه و جمع‌بندی

بررسی روند وضع قوانین و مقررات مربوط به معافیت‌های منطقه‌ای و ارزیابی کمی و کیفی اثربخشی آن گویای نتایج زیر است:

۱. تاکنون مصوبات متعددی توسط هیئت وزیران در خصوص اعطای معافیت منطقه‌ای تصویب و ابلاغ شده است که دارای دو ویژگی ساختاری است. اولاً به تعداد محدودی از بنادر و گمرکات با نرخ‌های تخفیف متفاوت اشاره شده است و ثانیاً فهرستی از کالاهای خاص از شمول این معافیت استثنای شده است.

۲. تعدد معافیت‌های اعطایی به بخش‌های مختلف موجب شده است که قانونگذار همواره ساماندهی تخفیفات، ترجیحات و معافیت‌ها را به‌عنوان یکی از اصول اصلی در قوانین متعدد^۱ مورد

۱. ازجمله تبصره «۲۱» قانون برنامه دوم توسعه مصوب ۱۳۷۳، ماده (۵۸) قانون برنامه سوم توسعه مصوب ۱۳۷۹، جزء «ا» بند «س» تبصره «۱۹» قانون بودجه ۱۳۸۱ مصوب ۱۳۸۰، تبصره «۴» ماده (۲) قانون تجمیع عوارض مصوب ۱۳۸۱، جزء «ا» بند «ر» تبصره «۱۹» قانون بودجه ۱۳۸۲ مصوب ۱۳۸۱، ماده (۳) قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع مصوب ۱۳۸۲، جزء «ا» بند «ر» تبصره «۱۹» قانون بودجه سال ۱۳۸۳ مصوب ۱۳۸۲، بند «الف» ماده (۲) قانون اصلاح قانون تجمیع عوارض مصوب ۱۳۸۳، ماده (۴) قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۳، بند «ی» تبصره «۱» قانون بودجه ۱۳۸۵ مصوب ۱۳۸۴، قانون اصلاح بند «ی» تبصره «۱» قانون بودجه ۱۳۸۵ مصوب ۱۳۸۵، تبصره «۲» ماده (۴۱) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده مصوب ۱۳۸۷ و تبصره «ا» بند «الف» ماده (۱۱۷) قانون برنامه پنجم توسعه مصوب ۱۳۸۹.

نظر قرار دهد. با توجه به صراحت قوانین مصوب مجلس درخصوص حذف کلیه معافیت‌ها و احصای برخی از آنها به‌عنوان معافیت‌های قانونی به‌نظر می‌رسد مصوبات هیئت وزیران مبنی بر ارائه تخفیف سود بازرگانی محل اشکال باشد.

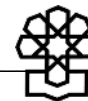
۳. بررسی کلیت موضوع معافیت‌ها، گویای آن است که وضع معافیت، اهداف متعددی را دنبال می‌کند که تحقق آن اهداف در گرو اعمال سطح بهینه و مطلوبی از معافیت‌های مذکور است. از این دیدگاه، معافیت‌ها مطلوب و یا نامطلوب تلقی نمی‌شوند، بلکه مقایسه تحقق اهداف با هزینه‌های تحمیل شده به اقتصاد می‌تواند بیانگر لزوم استمرار و یا تجدیدنظر در سیاست اتخاذ شده برای ارائه معافیت مذکور باشد.

۴. بررسی واردات از ۱۰۳ گمرک کشور حاکی از آن است که از ۶۱ میلیارد دلار واردات انجام شده در سال ۱۳۹۰، بیش از یک‌پنجم آن یعنی حدود ۱۲/۳ میلیارد دلار از ۱۳ گمرک دارای تخفیف‌های ۱۰، ۱۵، ۲۰ و ۲۵ درصدی به کشور وارد شده است. این گمرکات در رتبه‌های متفاوتی از جمله رتبه‌های ۲، ۶، ۷، ۱۵، ۱۷، ۲۲، ۲۹، ۳۹، ۴۱، ۵۶، ۶۱، ۶۶ و ۱۰۲ قرار داشته‌اند. این آمار بیانگر آن است که اعطای تخفیف به تنهایی به معنای ایجاد رونق در گمرک مذکور محسوب نمی‌شود، زیرا برای مثال گمرک چوئیبده علی‌رغم برخورداری از معافیت ۲۰ درصدی در میان ۱۰۳ گمرک کشور در رتبه ۱۰۲ قرار دارد.

۵. بررسی‌های آماری گویای آن است که ۱۳ گمرک دارای تخفیف سود بازرگانی در سال ۱۳۹۰، حدود ۲۰ درصد واردات را به خود اختصاص داده‌اند. با این حال تمامی این گمرکات در تأمین کالاهای وارداتی نقش یکسانی ایفا نکرده‌اند، زیرا تنها ۱۲ درصد (۱۲٪) واردات از یک بندر (بندر امام) به کشور وارد شده است و ۸ گمرک دارای این تخفیف تنها حدود یک درصد (۱٪) واردات کشور را به خود اختصاص داده‌اند.

۶. محاسبات انجام شده درخصوص هزینه مستقیم تحمیلی به ردیف درآمدی مالیات بر واردات از محل این تخفیف بیانگر آن است که از ۸۰,۷۶۵ میلیارد ریال حقوق ورودی تخمینی کل کشور در سال ۱۳۹۰، حدود ۱۶,۲۱۶ میلیارد ریال از گمرکات دارای تخفیف اخذ شده است که در صورت عدم اعطای این معافیت، رقم مذکور می‌توانست با فرض ثبات واردات به ۱۹,۰۱۲ میلیارد ریال برسد. بنابراین هزینه مستقیم تخفیف ارائه شده حدود ۲,۷۹۵ میلیارد ریال برآورد می‌شود.

۷. یکی از انتقاداتی که در زمینه معافیت‌های منطقه‌ای مطرح است، اعطای آن به برخی مبادی ورودی است که از ظرفیت مناسبی از نظر زیرساخت برخوردار نیستند، برای مثال بنداری با سطح آبخور غیراستاندارد، گمرکات فاقد پس‌کرانه‌های لجستیکی و مناطق فاقد زیرساخت‌های مناسب

برای حمل و نقل و... موجب عدم اثربخشی معافیت‌های منطقه‌ای و ناکارایی این امتیاز برای برخی از مناطق شده است.

۸. یکی از مهمترین انتقادات مطروحه در این زمینه چگونگی فرآیند انتخاب مناطق دارای معافیت و عدم تعیین ضوابط و معیارهای مشخص است، بررسی‌های انجام شده گویای آن است که کلیه مصوبات مربوط به این موضوع با پیگیری مسئولان استانی انجام شده و به دلیل فقدان معیارهای مشخص و فنی، بخش‌های مستعدی از کشور که ظرفیت پذیرش حجم عمده‌ای از تجارت را دارند و با محرومیت‌ها و محدودیت‌های منطقه‌ای متعددی نیز مواجه هستند، از این معافیت بی‌بهره‌اند.

۹. شایان توجه است که این معافیت‌ها می‌تواند هزینه‌های غیرمستقیم از جمله ایجاد رکود و عدم مزیت در مناطق همجوار و تمرکز بودجه‌های عمرانی و تأمین زیرساخت‌ها در این مناطق و از بین رفتن ظرفیت‌های مناطق همجوار را نیز به دنبال داشته باشد و از این رو در چگونگی اعطای آن باید به ظرفیت‌های موجود در کلیه مناطق مرزی و محروم توجه کرد.

با عنایت به موارد فوق به نظر می‌رسد برنامه‌ریزی برای اقدامات نظارتی و حتی در صورت لزوم، تقنینی از طرف مجلس شورای اسلامی جهت ساماندهی معافیت منطقه‌ای و ارائه تخفیف سود بازرگانی به برخی مناطق در راستای شفاف‌سازی معیارها و ضوابط مناطق برخوردار، اصلاح فرآیند انتخاب مناطق و بررسی مجدد مناطق دارای معافیت و مناطق همجوار و سایر نقاط مرزی دارای ظرفیت مناسب، یکپارچه‌سازی معافیت‌ها و نحوه بهره‌مندی از یک یا چند معافیت، ضروری باشد.

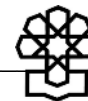
راهکارها و پیشنهادات

۱. تصویب ماده واحده قانونی توسط مجلس شورای اسلامی به منظور تکلیف دولت به ضابطه‌مندی و ساماندهی تخفیفات اعطایی به مناطق برخوردار از تخفیف سود بازرگانی
۲. تعیین مرجع واحد برای بررسی (برای مثال کمیسیون ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات و یا هیئت وزیران) و تصویب (برای مثال شورای اقتصاد و یا هیئت وزیران و یا مجلس شورای اسلامی) معافیت‌های مذکور،
۳. تدوین ضوابط و معیارهای مشخص برای برخورداری از معافیت مذکور،
۴. بررسی مجدد مناطق دارای معافیت از تخفیف سود بازرگانی و الحاق مناطق همجوار و یا سایر مناطق دارای ضوابط مصوب،
۵. تدوین ضابطه مشخص برای کالاهای مستثنا از تخفیف سود بازرگانی برای تمامی مناطق برخوردار از این امتیاز،

۶. استفاده از ظرفیت‌های کارشناسی سازمان بنادر و دریانوردی و سازمان حمل‌ونقل ریلی و حمل‌ونقل جاده‌ای به منظور توسعه زیرساخت‌های مناطق مورد نظر برای افزایش میزان اثربخشی تخفیف‌های اعطایی،
۷. الزام قانونی برای بازنگری در میزان تخفیف و معافیت‌های اعطایی با توجه به عملکرد منطقه مذکور،
۸. لزوم تعیین سقف زمانی مشخص و محدود برای استفاده از تخفیف‌های اعطایی.

منابع و مأخذ

۱. آمار مندرج در سایت رسمی گمرک جمهوری اسلامی ایران به آدرس:
<http://www.irica.gov.ir/Portal/Home/ShowPage.aspx>
۲. بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ کل کشور شماره ۱۲، مالیات بر واردات، شماره مسلسل ۲۲۰۱۲۲۴۷، مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۳.
۳. جلسه مورخ ۱۳۹۱/۷/۱۰ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، پیرو مکاتبات رسمی مورخ ۱۳۹۱/۷/۵ با شماره ۱۴/۶۶/۶۳۹۶-۸۲.
۴. قانون اصلاح بند «ی» تبصره «۱» قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۵/۰۴/۱۸ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۵/۰۴/۲۸ شورای نگهبان.
۵. قانون اصلاح ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه‌دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی - مصوب ۱۳۸۱، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۳/۰۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۳/۰۱/۱۹ شورای نگهبان.
۶. قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه‌دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی (موسوم به قانون تجمیع عوارض)، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲۲ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲۵ شورای نگهبان.
۷. قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی و تصویب ۱۳۸۹/۱۰/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۸. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۳/۰۶/۱۱ مجلس شورای اسلامی و تصویب مورخ ۱۳۸۳/۷/۱۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۹. قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب جلسه مورخ ۱۳۷۳/۰۹/۲۰ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۹۱/۹/۲۰ شورای نگهبان.
۱۰. قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب جلسه مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۷۹/۰۱/۲۸ شورای نگهبان.
۱۱. قانون بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی و تصویب مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام.

۱۲. قانون بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۱ مجلس شورای اسلامی و تصویب مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۴ بندهایی از آن توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۱۳. قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۴ مجلس شورای اسلامی و تصویب مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۶ بندهایی از آن توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۱۴. قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۵ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۵ شورای نگهبان.
۱۵. قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۲/۰۵/۲۶ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۲/۰۶/۰۵ شورای نگهبان.
۱۶. قانون مالیات بر ارزش افزوده، مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۷/۰۲/۱۷ کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۷/۳/۲ شورای نگهبان.
۱۷. قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۷۲/۷/۴ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۷۱/۷/۱۱ شورای نگهبان و آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات، مصوب جلسات مورخ ۷، ۱۰ و ۱۳۷۳/۱/۱۴ هیئت وزیران به پیشنهاد شماره ۱۰۰/۶۴۹۴۵ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۳ وزارت بازرگانی.
۱۸. کتاب مقررات صادرات و واردات سال ۱۳۹۰، سایت رسمی سازمان توسعه تجارت به آدرس: <http://fa.tpo.ir/documents/document/18259/27263/portal.aspx>
۱۹. مصوبه مورخ ۱۳۸۷/۱/۱۰ هیئت وزیران با شماره ۷/۰۹/ت ۳۷۷۶۲ ک اشاره نمود.
۲۰. مصوبه مورخ ۱۳۸۸/۴/۱۳ هیئت وزیران با شماره ۷۶۸۷۱ ت ۴۲۶۹۴ هـ.
۲۱. مصوبه مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۵ هیئت وزیران با شماره ۸۱۷۶۳۱ ت ۵۸۸ هـ.
۲۲. مصوبه مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۰ هیئت وزیران با شماره ۲۰۷۳۲۹ ت ۳۹۲۴۶ هـ.
۲۳. مصوبه مورخ ۱۳۸۹/۴/۲۲ هیئت وزیران با شماره ۸۵۷۹۳/۸۵۴۹۲ هـ.
۲۴. مصوبه مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۶ هیئت وزیران با شماره ۳۴۴۰۲۰ ت ۴۲۲۳۱ هـ.
۲۵. مصوبه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۷ هیئت وزیران با شماره ۷۰۴۶۶ ت ۳۰۳۶۶ هـ.
۲۶. مصوبه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۸ هیئت وزیران با شماره ۸۷۴۴۶ ت ۳۴۴۲۵ هـ.
۲۷. مصوبه مورخ ۱۳۸۷/۱/۳۱ هیئت وزیران با شماره ۱۰۲۶۸ ت ۳۹۴۶۴ هـ.
۲۸. موسوی خلیق، منصور. معافیت‌ها و تخفیفات گمرکی، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، نشر قانون.
۲۹. ناصری طاهری، مظفر. طرح ساماندهی تخفیفات سود بازرگانی اعطایی در گمرکات اجرایی کشور، مستندات ارائه شده در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۷/۱۰ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در پاسخ به نامه مورخ ۱۳۹۱/۷/۵ این مرکز با شماره ۱۴/۶۶/۶۳۹۶-۸۲.
۳۰. نامه مورخ ۱۳۸۹/۸/۱۹ معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری با شماره ۱۸۷۶۲۳/۱۸۲۵۶.
۳۱. نامه مورخ ۱۳۸۹/۵/۲ معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری با شماره ۴۴۸۷۷/۸۳۶۹.
۳۲. نامه مورخ ۱۳۸۸/۷/۲۹ معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری با شماره ۱۱۱۷۹۱/۸۸۸۳.
۳۳. نامه مورخ ۱۳۹۰/۲/۳۱ سازمان توسعه تجارت با شماره ۹۰۲۱۰/۹۲۲ منضم به نامه هیئت دولت.
۳۴. نامه مورخ ۱۳۹۱/۴/۶ آقای امید کریمیان نماینده میروان و سروآباد با شماره ۵۰۴۲۲۶۷.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۷۳۸

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: ساماندهی معافیت‌های منطقه‌ای (تخفیف سود بازرگانی برخی بنادر و گمرکات)

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازرگانی)

تهیه و تدوین: سعید غلامی باغی

مدیر مطالعه: سعید غلامی باغی

ناظر علمی: فتح‌اله تازی

متقاضی: امید کریمیان (نماینده مریوان و سروآباد)

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. معافیت
۲. حقوق ورودی
۳. تخفیف
۴. سود بازرگانی
۵. بندر
۶. گمرک

تاریخ انتشار: ۱۳۹۱/۱۰/۱۸